[illegible]

ଅକ୍ଷାଂଶ ଓ ଦ୍ରାଘିମା

ଯୁଗ୍ମ ସଂକଳୟିତା

ଭଗବାନ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି
ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର

ପ୍ରକାଶକ—

ସୁପ୍ରଭାତ ପ୍ରକାଶନୀ
ମାଃ ଡଗର ପ୍ରେସ,
କଟକ—୧

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ—

୧ ଫେବୃୟାରୀ ୧୯୬୦
ଏକହଜାର

ମୁଦ୍ରାକର—

ଶ୍ରୀ ରାଇମୋହନ ଦାସ,
ଡଗର ପ୍ରେସ, କଟକ—୧

ନାମାଙ୍କନ—

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି

ପ୍ରକାଶ ପରିଚାଳନା—

ଶ୍ରୀ କେଶବ ପ୍ରସାଦ ରଥ

ସର୍ବସ୍ୱତ୍ତ୍ୱ ସଂରକ୍ଷିତ

(ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲେଖକଙ୍କର)

ମୂଲ୍ୟ—ଏକଟଙ୍କା

ତୁମ ଆମ ଭେଟ ଆଉ ନାହିଁ ହେବ,
ଆମ କଥା ତୁମ ମନରେ ନ ଥିବ
ଗୋଧୂଳି ନଇଁବ ଯେବେ ଏଇ ନଈ ଘାଟରେ;
କାଖର କଳସୀ ଚୂନା ହୋଇପିବ,
ଲୁହାର ଗୁଣ୍ଡରୁ ଲହୁ ଝରିପିବ,
କେତେ ଯେ ମଣିଷ ଗୁଳିପିବେ କେତେ ବାଟରେ—
ଏଇ ନଈ ଜଳେ ନଉକା ବାନ୍ଧ
ତୁମର ଆମର ଭେଟାଭେଟି ଆଉ ହୋଇବ ନାହିଁ ।

ନାନ୍ଦୀମୁଖ

ଓଡ଼ିଶା ତଥା ଓଡ଼ିଶା ବାହାରର କେଉଁ ଦୂର ଦୂରାନ୍ତରରୁ ଆସି ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ତୃତୀୟ ଓ ଚତୁର୍ଥ ବାର୍ଷିକ କଳା ଶ୍ରେଣୀରେ ଆମେ ଦୁଇଟି ବର୍ଷ ଏକତ୍ର ପଢ଼ିଲୁଁ । ଆମ ଜୀବନରେ ଦୁଇଟି ବର୍ଷର ଗୁରୁତ୍ୱ କମ୍ କି ବେଶୀ, ସେ କଥା ଠିକ୍ କରି କହିବା ଆମ ପକ୍ଷରେ ଅନ୍ତତଃ ବର୍ତ୍ତମାନ ଖୁବ୍ ସହଜ ନୁହେଁ । ଏହା ପରେ ଆମ ଭିତରୁ କାହା ଜୀବନର ସ୍ରୋତ ଯେ କାହାକୁ କେଉଁ ଦିଗକୁ ନେଇଯିବ, ସେ କଥା କିଏ କହିବ ? ତେବେ ଆମ ଜୀବନ-ନଦୀ ତୀରର ଏଇ ଗୋଟିଏ ଘାଟରେ ଆମେ 'ଯେ ଦୁଇଟି ବର୍ଷ ପାଇଁ ଏକାଠି ହୋଇଥିଲୁଁ, ଏଇ ଘାଟରେ କେତେ ହସ, କେତେ କାନ୍ଦ ଭିତରେ ଆମେ ଯେ ଦୁଇଟି ବର୍ଷ ବିତାଇଲୁଁ, ଆମର ଏଇ କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରଚେଷ୍ଟାଟି ତାହାର ସ୍ମୃତି ମାତ୍ର । ଆମେ ଜାଣୁ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏ ସ୍ମୃତିର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ—ନ ରହିବାର କଥା ତ । କିନ୍ତୁ ଆମେ ସେଥିରେ ନିରାଶ ହେବୁ କାହିଁକି ? ଆମର ସଂଗ୍ରାମ ତ ଅଦ୍ୟାପି ଆରମ୍ଭ ହୋଇନାହିଁ ; ରୂପ ଓ ବିରହର, ପ୍ରତୀକ୍ଷା ଓ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନର ଆମେ ଯେଉଁ କାହାଣୀ କହିବାକୁ ଆସିଛୁଁ, ସେ କାହାଣୀ ଆଜି ବି ବୁଢ଼ା ହୋଇନାହିଁ । କେତେ ପୁରୁଣା, ପୁଣି କେତେ ନୂଆ ଆମର ସେ କାହାଣୀ—ଅନେକ ଦିନ ତଳେ ଗୋଟିଏ ଥିଲା ରାଜା, ଆଉ ତା'ର ଥିଲା ଗୋଟିଏ ରାଣୀ···

ଆମ ଜୀବନର ମାନଚିତ୍ରରେ ଆମର ଏଇ କବିତାଗୁଡ଼ିକ ଅକ୍ଷାଂ
ଓ ଦ୍ରାଘିମା । ଏଇ ଅକ୍ଷରେଖା ଓ ଏଇ ଦ୍ରାଘିମାଗୁଡିକର ସ୍ଥାନର ହୁଏ
ଖୁବ୍ ସ୍ପଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ତା'ର କାରଣ, ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଆମର ଜ୍ଞା
ଓ ଅନୁଭୂତି ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ । ସେତିକି ଜ୍ଞାନ ଓ ସେତିକି ଅନୁଭୂତିକୁ ନେଇ କ'ଣ କବିତା ଲେଖାଯାଏ ? ତଥାପି, ଆମେ ଲେଖିଛୁ । ଆପଣ ପଢ଼ିବେ— ଯଦି ଭଲ ଲାଗେ । ଆଉ ଯଦି ଭଲ ନ ଲାଗେ—ଓଃ, ଅଚ୍ଛା ।

* * *

ଏଇ ବହିଟିରେ ଲେଖକମାନଙ୍କର ନାମର ଆଦ୍ୟ ଅକ୍ଷରର ବର୍ଣ୍ଣମାଳା କ୍ରମ ଅନୁସାରେ ସେମାନଙ୍କର କବିତାଗୁଡ଼ିକୁ ସଜାଇ ରଖାଯାଇଛି । ବହିଟିର ପ୍ରକାଶ ବ୍ୟୟ ଲେଖକମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ସମାନ ଭାବରେ ବହନ କରିଛନ୍ତି । ଆମର ସହପାଠୀ ଶ୍ରୀ ଅରୁଣ ଶଙ୍କର ମିଶ୍ର ଆମକୁ ଏ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରେରଣା ଓ ଉତ୍ସାହ ଦେଇଛନ୍ତି । ପ୍ରୁଫ୍ ସଂଶୋଧନ ଇତ୍ୟାଦି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆମର ଅନେକ କବି-ବନ୍ଧୁ ଆମକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ମୁଦ୍ରଣ ଓ ବନ୍ଧେଇ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ଓ ବିଶେଷ ଯତ୍ନ କରି ଉଗର ମୁଦ୍ରଣାଳୟର ପରିଚାଳକ ଓ କର୍ମୀମାନେ ଆମର ଧନ୍ୟବାଦାର୍ହ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ଭଗବାନ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି
ସୁଟେଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର

ରେଭେନ୍ସା କଲେଜ,
ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ, ସୋମବାର,
୧ ଫେବୃୟାରୀ—୧୯୬୦

ସୂଚୀପତ୍ର

ଅବସର ବେଉରିଆ

ତୁମେ ଓ ମୁଁ ୧୧
ତୁମ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ କବିତା ୧୨
ନୀଲ କଇଁ ୧୩

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି

ଅସ୍ମୃଲିପି ୧୪
ପିତାଶ୍ମୁଣୀ ୧୫
ଗୋଟିଏ ନିସ୍ତବ୍ଧ ରାତିର କବିତା ୧୬

ରବୁ ମହାନ୍ତି

ଭ୍ରାନ୍ତି ୧୭
ବ୍ୟର୍ଥ ବ୍ୟବଧାନ ୧୮
ନଗ୍ନ ୧୯

ଧୀରେନ୍ଦ୍ର କୁମାର ଦାଶ

ଚିଠି ୧୦
ଦୁ'ପାଖ ୧୧

ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଶତପଥୀ

ବିଶ୍ଳେଷଣ ୧୩
ମାଟି ଯାବା ୧୪
ପ୍ରତ୍ୟୟ: ୧୫

ସୁରନ୍ଦର ରାୟ

ଆତ୍ମ ପରିଚୟ ୧୬
କଳ୍ପନା ୧୭

ବାସୁଦେବ ପଣ୍ଡା

ହାହାକାର ୨୯
ଓଏସିସ୍ ୩୦

ବିଜୟକିଶୋର ମହାପାତ୍ର

ଚିରନ୍ତନ ୩୧

ବିନୋଦଚନ୍ଦ୍ର କର

ତୁମେ ଟିକେ ହସିଦିଅ ୩୫
ପିନ୍ ନାହିଁ, ତୁମର କଣ୍ଠରୁ ୩୬

ଭଗବାନ ଜେନା

ବୃଷ୍ଟିପାତ	...	...	୩୮
ପ୍ରେମ ଓ ପାହାଚ	...	...	୩୯

ଭଗବାନ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି

ଶେଷ କଥା	...	...	୪୧
ବାଘ	...	...	୪୨
ମୋ' କଥା	...	...	୪୩

ମହେଶପ୍ରସାଦ ଦଳବେହେରା

ଅପସ୍ୱପ୍ନ	...	...	୪୪
ତମର ଲାଗି	...	...	୪୫
ଶିଳା-ଲିପି	...	...	୪୫
ବହ୍ନିବ୍ରାହ୍ମ	...	...	୪୬

ରଜାରାମ ମିଶ୍ର

ଅଶ୍ଳୀଳ	...	...	୪୭
ନିର୍ବାଣ	...	...	୪୮
ବଂଶୀ ବିଳାପ	...	...	୪୯

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ

ଶନି	...	...	୫୦
କାଢ଼	...	...	୫୧

ପରାସ୍ତ ମନର କାହାଣୀ ୫୧
ଆମେ ୫୨

ସୁଦାମ ଚରଣ ପୃଷ୍ଟି

ରାସ୍ତା ୫୩

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର

ସନ୍ଧି ୫୬
ଗଢ ୫୭

ସୋମନାଥ ମିଶ୍ର

ପ୍ରଶ୍ନବାଚୀ ୫୯
ଅମୃତ ସନ୍ତାନ ୬୦
ସ୍ମୃଛରେ ଗାଇବା ଜନ୍ୟ ୬୦

ହରପଦ ମେହାପ

ତୃଷ୍ଣା ୬୨
ଅବଶୋଷ ୬୩
କାଚ-ପୁତୁଳି ୬୪

ଅବସର ବେଉରିଆ

'ତୁମେ' ଓ 'ମୁଁ'

ତୁମର......
ଦୂରଦର୍ଶିତା ।
ସାବଧାନତା,
ନୀତି,
ଯୁକ୍ତି
ତୁମର ଜୀବନ ନୌକାଟିକୁ
ନିରାପଦରେ ବନ୍ଦରରେ ପହଞ୍ଚାଇବ ।

କିନ୍ତୁ ମୋ'ର......
ଅଦୂରଦର୍ଶିତା,
ଅସାବଧାନତା,
ସ୍ୱେଚ୍ଛା ନୀତି,
ଅସାର ଯୁକ୍ତି
ଜୀବନକୁ ଏକ ଭିନ୍ନ ସ୍ୱାଦ ଦାନ କରେ ।

ତୁମର ଜୀବନଟା ଜ୍ୟାମିତିକ ରେଖା ପରି ପ୍ରାଣହୀନ,
ମୋ'ର କିନ୍ତୁ ନଦୀ ପରି ବେଗବାନ
ସେଥିରେ ବହୁତ ଅଳିଆ ଅଛି,
ତଥାପି ସେ ଜୀବନ୍ତ ।

ଏଗାର

ତୁମେ ହୁଏତ ସହସ୍ରର ବନ୍ଦରରେ,
ମୁଁ କିନ୍ତୁ ନିଶିଦ୍ଧ ସାଗରରେ

ତୁମ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ କବିତା

ତୁମେ—
ସୁଦୂର ମାଟିରେ...
ଆକାଶର ଭଲ ପାଇବା ।
ତୁମେ ଶ୍ରାବଣର—
ମେଘ ଗର୍ଜନ ।
ତୁମେ ଫୁଲର କାନେ କାନେ
ଭ୍ରମରର କୁହା କଥା,
ପଥିକ ମନରେ
ପଥଚଳର ପ୍ରେରଣା,
ଶିଶିର ପାଇଁ
ପଥ ଚାହିଁ ବସିଥିବ ତୃଣର ସାଧନା ।
ତୁମେ ଫାଲ୍‌ଗୁନୀ ଅଲୋକେ
ଛଳଛଳ,
ତୁମେ ଫୁଟାଅ କାନନେ
ଫୁଲଦଳ,
ତୁମେ ଜୋଛନା ରାତିରେ
ଅଜସ୍ର କନ୍ୟା,
ପାହାନ୍ତି ବେଳାର ତୁମେ ମୋର ସ୍ୱପ୍ନ ।

ବାଅଠ

ନୀଳ ଜଇଁ

ସନ୍ଧ୍ୟାର ନୀଳ ଜଇଁ ଉଠିଯାଏ
ଅକାଶିଆ ନୀଳ ପାଣିରେ
ହଂସଟିଏ ଖସିଗଲା ପରି,
ମଉଳା ଫୁଲ ପଦ୍ମ ପରି ନୀଳ,
ଅଉ, ଟେପନ୍ତାଏ ଦ୍ରାକ୍ଷାପରି
ଲୋଭନୀୟ ।

ଛବିଳ ଏଇ ସନ୍ଧ୍ୟାର ଅକାଶଟା
ବନାରସୀ ଶାଢ଼ୀର ଜନୁ ଭଳି
ନୀଳିମ ।
ନୀଳ ହ୍ରଦ ଓ ନୀଳ ପର୍ବତ ଉପରେ
ନବ ବଧୂର ଇଅର୍-ରିଂ ପରି
ମଣି-ନୀଳ ସନ୍ଧ୍ୟାତାରା ଜଳେ ।

ନୃତ୍ୟରତା ବାଳିକାର ନୁପୁରର ଧ୍ୱନି ପରି
ସେଇ ଛଳ ଛଳ ମଧୁର ଜଳରେ
ନୀଳାଭ ଏଇ ଅକାଶଟା
ଗୋଲାପୀ ଓ ବାଇଗଣୀ ରଙ୍ଗରେ
ମହନୀୟ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ମୁଁ ସେଇ ଜଇଁର ଜୀବନ ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣିଛୁ ।

ଯେତେବେଳେ କାଲ୍ ଅକାଶର ଫିକା ତାରା
ହସି ହସି କହିଲା—'ଶେଷ ହେଲା ରାତି',
ଚନ୍ଦ୍ରର ସେଇ ନୀଳ ଜଇଁଟି
ଜଳିଗଲା କର୍ପୂର ପରି ।

ଭେ[illegible]

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି

ଆତ୍ମଲିପି

(ତରଙ୍ଗ-ଧ୍ୱନିତ ଏହ ସାଗର ବେଳାରେ,
ସୂର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ତାପେ ନିଦାଘ ମଧ୍ୟାହ୍ନେ,
ମୁଁ ଖୋଜୁଛି ବାଲି, ଗୋଟି ଯାହା କିଛି ଅଛି,
ଅହ୍ମାର ଅହ୍ୱାନେ ପୁଣି ଭିନ୍ନ ସମାଧାନେ ।)

ସିଝିଯାଏ ତୀବ୍ର ତାପେ ଦେହର ଚମଡ଼ା,
ଲୁଣିଆ ପବନ ଲାଗି ଝଡ଼େ ଦେହୁ ଛାଲି;
ତଥାପି ମୁଁ ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ଯୋଗୀ, ଋଷି ପ୍ରାୟ—
ନିର୍ମମ ବେଳାର ପରେ ଅମୃ-ଅନୁଭୂତ ।

ଜାଣିନାହିଁ କେତେ ଦିନ ଖୋଜିବି ଏମିତ,
ଶୁଣିଛି ମୁଁ ସୁନା ଥାଏ ସମୁଦ୍ର ବେଳାରେ,
ମୋ' ପରି ଇମିତ ତ କେତେ ଖୋଜିଛନ୍ତି,
ସୁଯୋଗ ଆସିଛି ମୋର ଏତେ ଦିନ ପରେ,

ହୁଏତ ବେଳାରେ କେବେ ଶ୍ୱେତ ବାଲି ତଳେ
ଭୁଲିଯିବି କ୍ଲାନ୍ତି, ଅବା ଗଭୀର ଭୂତଳେ ।

ପିତାଶୁଣୀ

ରାତ ହେଲା, କୁଟିମିଟି ଘନ ଘୋର ବହଳ ଅନ୍ଧାର—
ଲୁଚିଯାଏ ମଶାଣିର ବଣ ବୁଦା, ଅଂଧାରି ଗୁମ୍ଫାରେ,
କୁହୁଡ଼ର ଅଂଜନରେ ତାରାଗୁଡ଼ା ଆଖି ମଜୁଥାନ୍ତି,
ଅମାବାସ୍ୟା-ସ୍ତବ୍ଧ-କାନ ଫାଟିଯାଏ ଝିଙ୍କିର ଝଂକାରେ ।

ପିତାଶୁଣୀ ଖୋଜି ବୁଲେ ତା' ମନର ନିସଙ୍ଗ ଶିଶୁକୁ,
ପ୍ରସବ ପୂର୍ବରୁ ଯା'କୁ ଥରେ ଅଧ ଦେଖିଛି ସ୍ୱପନ,
ଗ୍ଲତ ତଳେ ପାଇଛି ଯା' କଅଁଳିଆ ଗୋଇଠି ପ୍ରହାର—
ସେ ଅଜି ଖୋଜୁଛି ତାକୁ ଗଳା କାନ୍ଦ, କରୁଛି କ୍ରନ୍ଦନ ।

ଭୂତ ହେଲା ପରଲୋକେ, ତଥାପି ତା' ମେଣ୍ଟି ନାହିଁ ଆଶା,
ଏମିତ କାନ୍ଦୁଛି ନିତ, ଫାଟିଯାଏ ମଶାଣିର ଗ୍ଲତ
ତାହାରି ମନର କୋହେ, ଦେହଟାର ଅସହ୍ୟ ଉତ୍ତାପେ,
ରହିଁ ରହିଁ ଗାଢ଼ ହୁଏ କୁଟିମିଟି ଅମାବାସ୍ୟା ରାତି ।

ଲୋଲୁପ ନୟନେ ନିତ ଚାହେଁ ସିଏ ପଲ୍ଲୀ ସରଣୀରେ,
ଇଚ୍ଛା ତା'ର—ଅନ୍ତ ଥରେ ନିଅନ୍ତା କି ମଣିଷ ଜନମ,
ଗର୍ଭରେ ଧରନ୍ତା ଶିଶୁ ବ୍ୟଥା ସହି ଦୀର୍ଘ ଦଶ ମାସ,
ସାର୍ଥକ କରନ୍ତା ଜନ୍ମ କୋଳେ ଧରି ସନ୍ତାନ ପରମ ।

ସମସ୍ତ କାମନା ତା'ର ନିରାଶାର ସମାଧିରେ ଲୁଚେ,
ମରିଗଲା ତନୁ ତାର, ରହିଗଲା କଳଂକର କାଳି,
ପିତାଶୁଣୀ ନାମେ ତା'ର ଥରି ଉଠେ ଗ୍ରାମ ସୀମା ପଥ,
ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ୱଜନ ତାକୁ ଦେଇଛନ୍ତି ଦାଣ୍ଡ ଦ୍ୱାର କିଳି ।

ଦୁଃଖ ବ୍ୟଥା ବୁକେ ମାରି ଏମନ୍ତ ସେ କାନ୍ଦୁଥାଏ ନିତି,
ପରେ ଅଧେ କ୍ଷଣେ କିଏ ସ୍ୱପ୍ନାବେଶେ ରାତିର ପ୍ରହରେ,
ଅବା କିଏ ରାତି ଅଧେ ଦୂର ପଥୁ ଗୃହେ ଫେରୁଥିଲେ
କହୁଥାଏ—ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପିତାଶ୍ରୁଣୀ କ୍ରନ୍ଦନର ସ୍ୱରେ ।

ଗୋଟିଏ ନିସ୍ତବ୍ଧ ରାତ୍ରିର କବିତା

ମୌନାବତୀ ବେଳାଭୂମି ନିଶୀଥର ନିଶ୍ଚଳ ପ୍ରହରେ
ଚାହିଁଥିଲି ଉପଲକେ ସୁଗଭୀର ସାଗର ମୁଖକୁ,
ଖୋଜୁଥିଲି ମନେ ମନେ ତାହାଠାରୁ ପ୍ରେମ-ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି
ବ୍ୟଥାର ତରଙ୍ଗ ଉଠି ଇତସ୍ତତଃ କରେ ତା'ର ବୁକୁ ।

ଆକାଶରେ ତାରାଗଣ ଚାହିଁ, ଚାହିଁ କ୍ଳାନ୍ତ ହେଉଥିଲେ,
ଭାବୁଥିଲେ—ଜୀବନରୁ ଇଚ୍ଛାମତେ ଅବସର ନେବେ;
ଟିକିଏ ଅସ୍ୱସ୍ତି ଆଉ ଜୀବନରେ ହସ, ଖୁସି ପାଇଁ
ଅସୀମ ଆକାଶ ପଥେ ଜାଣି ଶୁଣି ଲୁଚି ରହିଯିବେ ।

ଅତିଥି ସତ୍କାର ପାଇଁ ଅନ୍ତରର ପରମ ଆବେଗେ
ବସି ବସି ପାନ୍ଥଶାଳା ମାଟିଶେଯେ ପଡ଼ିଛୁ ଢୁଳେଇ—
ଏ ସମୟେ ନଗରୀର ଜାନୁଦେଶେ ଉନ୍ନିଦ୍ର ନୟନେ
ଲୋତକର ବନ୍ୟା ସୃଜି ନିଅ ମୋତେ ସମୀପେ ଭସାଇ ।

ଏ ନିଶ୍ଚଳ ରାତି ଠାରେ ଅମର ତ କ୍ଳାନ୍ତ ଆସୁନାହିଁ,
ମିଳନ ଆବେଗ ନେଇ ରହିବା କି ଯୁଗ ଯୁଗ ଚାହିଁ ?

ସୋହଲ

ଗୁରୁ ମହାନ୍ତି

ଭ୍ରାନ୍ତି

ଶୁଖିଲା ପତରଟି ନେଇ ସବୁ ଯାଏ,
ଯାଏ ଚଲି ଦିଗନ୍ତର ପାରେ,
ଫେରିବାର ସ୍ୱପ୍ନ ସବୁ ଫଳବତୀ ହୁଏ,
ତଥାପି ଅସେନା ଅଶ୍ରୁ ଆଖିପତା ତଳେ,
ଅନ୍ତରର ସବୁ ବ୍ୟଥା ନେଇ,
ଜୀବନ ଥରିଇ ?

ଭାବନାର ସକାଳରେ ଆଖିପତା ଧୋଇ
ଚାହିଁ ସବୁ ରକ୍ତିମ ପୂରୁବେ,
ହଜିଲା, ନିଭିଲା କଥା ପଡ଼େନି କି ମନେ
ବସନ୍ତ ବା ଶୀତ ଅବସରେ ?

ସବୁ ସବୁ ହଜାଇ ଥରିଇ
ଖୋଜେ ବେଳେ ବେଳେ—
କାହିଁକି ହସନା ଦେଖି, ଚାନ୍ଦ ନିତ ଦିନେ ?
ମନର ମଣିଷ ସବୁ ହଜିଯାଏ ଥରେ,
ଅସିବ କି ନ ଅସିବ ଭାଗ୍ୟର ଲିଖନ,
ହଜିଲା ଦରବକୁ ଖୋଜାଇ, ଖେଳାଇ
ନ ମିଳଲେ ବେଶି ବ୍ୟଥା ହୁଏ ।

ସହର

ଝଡ଼ିଗଲା ଫୁଲ ପରି ହଜିଲା ଦରଦ,
ଦୁଃଖର ମାଳାରେ ଖାଲି ବସେ ସିଏ,
ଯନ୍ତ୍ରଣର ସକାଳରେ ପଦ୍ମର ବିକାଶ ପରି
ସିଏ ଖାଲି ମିଥ୍ୟା ଅବା ମନଭୁଲା କଥା ।

ବ୍ୟର୍ଥ ବ୍ୟବଧାନ

ଆକାଶ ଆଉ ସାଗର
ତୁମ୍ଭେ ନୀଳ,
ତୁମ୍ଭେ ଗମ୍ଭୀର ଓ ପ୍ରଶସ୍ତ ।
ଗୋଟିକରେ ବଉଦର ଭେଲା
ଗୋଟିକରେ ଲହରୀ ଖେଳଇ;
ଗୋଟିକରେ ତାରା, ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଜ୍ୟୋସ୍ନାକରେ ବସା
ଅନ୍ୟଟିରେ ମାଛ, ଶଙ୍ଖ—ଭୟଙ୍କର ଜନ୍ତୁ ।
ସବୁଠାରେ ବ୍ୟବଧାନ—ତଫାତ୍ ସବୁଠି
ଆକାଶ ଓ ସାଗର ଭିତରେ ।

କିନ୍ତୁ ମୋର ମନେ ପଡ଼େ—
ଏ' ତଫାତ୍ ଲୁଚିଯାଏ ନିମିଷକ ପାଇଁ,
ତୁମ୍ଭେ ଏକ—ଅତୀବ ଘନିଷ୍ଠ
ଯେଉଁ ପରି ଆମେ ତୁମ୍ଭେ ଜୀବନ ଗୋଟାକ ।

ମୁଁ ଗୋଟେ ଜୀବନ ସୃଷ୍ଟି—ତୁମ ସାଥେ ନିହାତି ଜୀବନ୍ତ
ଆକାଶୀ ଜୋଛନା ସାଥେ,—ସାଗରର ପ୍ରଶସ୍ତ ଖେଳାରେ;

ସେତେବେଳେ ଆମେ ଦୁହେଁ ବେଳାର ମଝିରେ
ଶୋଇ ରହି ଦେଖୁଥିବା ସାଗର ଓ ଅକାଶର ସ୍ୱପ୍ନ ।
ସେଠାରେ ନଥିବ କିଛି ବ୍ୟବଧାନ
ସାଗର ବା ଅକାଶ ଭିତରେ ।
କାରଣ ଜାଣିଛ ?
ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ ଗୋଟାକର ଅନ୍ୟଟିର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ।)

ଚରନ୍ତନୀ

ଜ୍ୟୋସ୍ନାର ମୌସୁମୀ ପରେ
କେତେ ବାତ୍ୟା—ସଞ୍ଜର ପ୍ରକୋପ—
ଅକାଶରେ ଚନ୍ଦ୍ର
ଟିକେ ଲୁଚେ,
ଟିକେ ଦିଶେ,
ହଜିଯାଏ ଶେଷେ ।

ବତାସ ଗୋଟିକ ପରେ ମନେ ପଡ଼େ
ଅଛପର ଘରର କାହାଣୀ—
ଶଦଗ୍ଧ ଜୀବନ ପାଇଁ ଥରେ ଯିଏ ଲଢ଼େଇ କରିଛି ।

ସେ ଘରର ଛାତ ଚାଳ
ବର୍ଷା ପଡ଼େ ଟପର ଟପର—
ଜ୍ୟୋସ୍ନା ପରେ ଏ ବି ଏକ ସ୍ୱପ୍ନ—
ଅନ୍ଧକାର ହ୍ରାସ ପରେ
ଇଏ ଏକ ସତ୍ୟ—ଚିରନ୍ତନ ।

ଉଶାଲ୍ଷ

ଧୀରେନ୍ଦ୍ର କୁମାର ରାଏ

ଚିଠି

ବନରୁ ଯେ ଝରିଗଲା,
ମନରୁ ସେ ମଃଗଲା,
ସେଇପରି ଅଙ୍କାର ଏ ଅଳକା;
ମନେପଡ଼େ ଧୂଆଁଳିଆ
ସକାଳର କାଉଁଳିଆ
ସେ ଦିନର ସେ ଲଳିତ କଳିକା ।

ଗୋଲାପର କଢ଼ି ଦେହେ
ଜୀବନର ନଈବଢ଼ି,
ସୂର୍ଯ୍ୟର ମୁରୁଜକୁ ଗୋଠାଏ;
ଫୁଲ କୂଳ ମାନେ ନାହିଁ,
ସରମ ବା ଲାଜ କାହିଁ ?
ପାଖୁଡ଼ାର ଶାଢ଼ୀ ଧୀରେ ଫିଟାଏ ।

ସେମିତ ତ ଢଳ ଢଳ
ଏ ଅଳକା ଟଳ ଟଳ
ଯହୁଁ ଥିଲା ବହୁଯିବା ପାଇଁକି,
ଭନୁ ତଠ ଧାଡର ଧାଡରେ

କାଗଜର ଲେଖକ ଭଣ୍ଡ
ସିଏ ଅବା ଘଉଡ଼ିବ କାଇଁକି ?

ମୁଁ ବି' ଦିନେ ଚାହିଁଥିଲି,
ମୁଁ ହୁଏତ ଯାଇଥିଲି,
ସେ ଦିନଟା କେଉଁଭାନ୍ତ ବାଟରେ !
ସ୍ମୃତି ଅଉ ବାସନାର
ଗୋଳାଗୋଳି ମିଶାମିଶି
ଆଜି ଏଇ ରାତି କଅଁ ଆସିଛି !

ଇଏ ପରା ରାତି ନୁହେଁ
ଚମତ୍କାର ସାଥୀ ନୁହେଁ,
ମଲମଲ ଚଟାଣରେ ଝଲମଲ ଖିରା;
ମଖମଲ ଅମ୍ବର,
ସବୁଚାଳ ସ୍ୱପ୍ନର
ଅଲେଖକର ରାଜପଥେ ଡାକେ ପଥହରା !

ଦ'ପାଖ

ଜହ୍ନଟା ନିଭିଗଲା,
ମଲ୍ଲୀ ବି' ମଉଳିଲା,
କେଉଁ କେଉଁ ଧାଇଁଗଲା ପିଲାଳିଆ ଖିଆ,

ଏକୋଇଶ

ନଈ ପାଣି ଛକ୍ ଚକ୍,
ଚୁନା ଚୁନା ଝକ୍‌ଝକ୍,
ନାଇଲନ୍ ଶାଢ଼ୀ ଦେହେ ଅସ୍ମାନ ଛାପ ।

କଲକଲ ପାଣି, ଖଲଖଲ କଥା, ଝଲଝଲ ଢେଢେ ଗୁହାଣୀ,
ଖିଲଖିଲ ହସ, ଝିଲମିଲ ରଙ୍ଗ, ଗାଧୁଆ ତୁଠର କାହାଣୀ ।
ଦୁଖ ଅଲଭାର ଦାଗ ମାଜୁ ମାଜୁ ଅଧର ଧାରେକେ ଟିକିଏ ହସେ
ସୁଅଦଅ ଲାଗେ ସୋହାଗିଆ ଖରା, ମନର ମଣିଷ ଫେରନ୍ତା ଦେଶେ

ନଈ ଅରପାଖେ ନାଲି ଅକାଶକୁ ନିଶୁଣି ନାଗିର ସେଇଁଠି,
ଜୁଈ ଜଳଯାଏ, ଧୂଆଁ ହଜିଯାଏ, ମନ ନବଯାଏ ସେଇଠି;
ନିଅଁସିର ମୁହେଁ ଜଅଁଣି ଚହ୍ନ,
ମେଘୁଆ ଅକାଶେ ମହୁଲ ଜହ୍ନ,
ପାଣି ପଥରରେ ଜଣା ଅଣଜଣାରେ ହଜେଇଚ ସିଏ ଯାହାକୁ,
ଅର ସ୍ରାଇକରେ ସଙ୍ଗ ବସ୍ତ୍ରୀନ ଖୋଜୁଥିବ ଖାଲି କାହାକୁ ।

ଏଇପାଖେ ଯିନା ଅଖି ଲଖିଯାଏ,
ନଈପାଣି ଦେହେ ଫୁଲ ଫବଯାଏ,
ବେଲୁନ ସପନ ଭାସି ଭାସି ଯାଏ ଦୂରକୁ,
ସେପାଖେ ଅଖିରୁ ଲହୁ ଫରିଯାଏ,
ସେପାଖେ ଦେହରୁ ଲହୁ ଶୁଖିଯାଏ,
ଥରକର ପାଇଁ ଅପରବ କଥା କେହୁ ନ ପଗ୍ରୁରେ କାହାକୁ ।

ବାଇଣ

ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଶତପଥୀ

ବିଶ୍ଳେଷଣ

ନିଜକୁ ଗଢ଼ାଇ ରଖି, ଗଢ଼ି ଗଢ଼ି ପଥର ରାସ୍ତାରେ
ଆମେ ଯିଏ ବଞ୍ଚି ରହୁ, ମରୁ ମରୁ ଦିନ ଦ’ପ୍ରହରରେ…
କେତେବେଳେ ହସୁ ଟିକେ, କାନ୍ଦୁ ଅବା ପାଗଳର ପରି
ସେଇମାନେ ବିଦ୍ଧ ହେଉ ଆମ୍ଭ ଅନୁଶୋଚନା ଶରରେ…

ତୁମେ ତ କହିଲ ତୁମ ଜୀବନର ସ୍ୱପ୍ନ ସତକଥା,
ନିଜକୁ ବି ଭୁଲି ତୁମେ ଲଢ଼ୁଥିଲ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ,
ତୁମେ କିନ୍ତୁ ଯାଇ ହେଲ, ଲକ୍ଷ ଆଜି ଲହୁରେ ଭିଜିଲା,
କାରଣ ତୁମର ସେବା କାଳକ୍ରମେ ତୁମକୁ ବନ୍ଦିଲା ।

ଯାଉ ଜଣେ କହୁଥିଲେ, ଗାଉଥିଲେ କଳିଯୁଗ କଥା,
ତାଙ୍କର ପାରିଲା ପଣ— ମନ୍ତ୍ର ଥିଲା—ନିଜପାଇଁ ଲଢ଼,
ଆପଣାକୁ ତୃପ୍ତ କର, ଭୋଗଦାଣ୍ଡ, ଆତ୍ମା କହୁ କଥା ।
କି ମିଳିବ ଏ ଯୁଗରେ ପର ପାଇଁ ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲେ ?

ତୁମେ ଯିଏ ଗୋପବନ୍ଧୁ, ଗାନ୍ଧି ଅବା ମଧୁବାବୁ ସାଜି
ଆମକୁ ଦେଖାଇଗଲ ନୂଆ ରାସ୍ତା— ନିଜ ରାସ୍ତା ଭୁଲି
(ମାନେ ଏଇ ସ୍ୱାର୍ଥସିଦ୍ଧି, ଆତ୍ମସାତ୍ ଏବଂ ପ୍ରବଞ୍ଚନା)—
ତୁମେ କି ପାଇବ କେବେ କୃତଜ୍ଞତା ମଣିଷ ଜାତିର ?

ସେ ଜାତି ମଣିଷ ଏକ ଅନ୍ଧକାରେ ଅନ୍ଧ ମଣୁଥିଲେ;
ପେଜ ଖାଇ ଜନ୍ମୁଥିଲେ—ଆମେ ଆଜ ଚୁଟ୍‌ପାନ କଲୁ;
ପରିସ୍ଥିତି ଭୁଲି ଭୁଲି, ଆପଣାକୁ ନିହାଣ ମୁନରେ
ଭେଟେ ମନେ'ରୂପ ଦେଇ ବିପୁଳ ସେ ଯୋଦ୍ଧା ବୋଲାଇଲେ

ପଙ୍ଗୁ ଆମେ ପଙ୍ଗପାଳ ଅଗଭର ଧରିବାକୁ ଠାଣି;
ତୁମେ ସେ ଦୂରର ବସି ପ୍ରତିଷ୍ଠାର ତୁଙ୍ଗ ଶିଖରରେ
ଅସୂୟାରେ ଜଳୁ ଅଟେ, ସ୍ୱେଚ୍ଛା କର ତୁମ ଶିରସ୍ତ୍ରାଣ
ଖାଣ୍ଡାର ଯାହାରଚୁ ତୁମ ଯନ୍ତ୍ର ପରିଧିର ଧାରେ ।

ମାଟି ଯାତ୍ରା

ଏ ଘଡ଼ିକରେ ହଜିଯାଅ ଗନ୍ଧ'ର ଏ ବାସନ୍ତ ପ୍ରହରେ
ସବୁ କିଛି ଭୁଲିଯାଇ ସାମାଜିକ ଅଶ୍ରୁର ବିସ୍ତର,
ଖାଲି ମୋଟେ ଦେଇଯାଅ ହୃଦୟର ମହା ଅନୁଭବ
ଛାଡ଼ିଲା ଘୁଞ୍ଚିଲ ଛଳେ ପାଡ଼ି ଦେଇ ଅସନ ସ୍ୱରର ।

ଆମେ କି' ଭ ବଂଶଧର କେଉଁ ଏକ ଅପଦେବତାର,
ଅଭିଶାପେ ଯା'ର ଭୁଲି ଆମ ଘର ସ୍ୱର୍ଗର ସରଣୀ
ଆସିଲୁ ମାଟିର ଦେଶେ, ଜାଳିଦେଇ ଦ'ଦାନ ସବାଗ,
ଆମେ କି' ବାହୁଡ଼ିପିବା, ଫେର ଆମ ହେବ ଗୋ ଜନନୀ ।

ତେବେ କିଆଁ ଏତେ ଚିନ୍ତା, ଏତେ ବ୍ୟଥା, ଏତେ ଆରାଧନା ?
ଆମେ କି ପାରିବା ସତେ ତୁଷ୍ଟ କରି ଏ ମାଟି ମଣିଷ ?

ଦେବତା ଭୁଲିବ ସତ, ପଥରରେ ହାସ ବିକଶିବ,
ଫଳଫଳ ରକ୍ତଶୋଷୀ ପ୍ରତିଦାନେ ମାଟି ଦେବ ବିଷ ।

ଯେତେଗୋଟି ନିସର୍ଗ ଦାନ ନେଇ ଆମେ ଜନମ ଲଭିଲେ,
ସବୁ କିଏ ଲୁଟିନେଲା, ଅଛି ଖାଲି ଆମ ପ୍ରବଞ୍ଚନା,
ପ୍ରତାରଣା ପାହାଡ଼ର ସୀମାନ୍ତରେ ତଳକୁ ଗଡ଼ିଲେ
ମନରେ ବିକଳି ଖେଳେ, ମାଟି ଖାଲି, ମାଟିର ଯାତନା ।

ଆମ ଘର ନୁହେଁ ଇଏ, ଏ ନୁହେଁ ଗୋ ଆମର ଦୁନିଆଁ ।
କା' ପାଇଁ ବିଶ୍ୱାସ ଆଜି ? କାହା'ପାଇଁ ଆଜି ଏ ମମତା ?
ଜଳନ୍ତା ଜୁଇର ତଳେ ଧଳା ଧଳା କଇଁର ପାଉଁଶ—
ଏବେ ଗୋ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଅ—ସବଅସେ ଆମ ମାଟିଯାଏ ।

ପ୍ରତ୍ୟୟ

ନିଜକୁ ମୁଁ ବ୍ୟସ୍ତ କରି ଅତୀତରେ କେତେ କାହା ଲାଗି
ଆଜି ମୁଁ ଅପେକ୍ଷା କରେ ତୁମ ପାଇଁ ଲକ୍ଷ ନିଶି ଜାଗି
ତୁମରି ପୁଷ୍ପ ବିଥିରେ ନିଜକୁ ମୁଁ ମାଳିକା ସଜାଇ
ଆଜି ତୋଳେ ପ୍ରେମପୁଷ୍ପ ପ୍ରୀତିଗ୍ରନ୍ଥୀ ଦେବାକୁ ବନ୍ଧାଇ

ତୁମରି ମଙ୍ଗଳ ସ୍ୱରେ—ମୋ ଆତ୍ମାର ଅନନ୍ତ ଅଦ୍ଭୁତ
ଅଗ୍ନିର ପରୀକ୍ଷା ତଳେ ମତେ ଦିଏ ଶୀତଳ ସଂସ୍ଥିତ;
ଏଇତ ଶୋଣିତ ସତ୍ୟ, ଏଇ ଆମ ଜୀବନ ସୁନ୍ଦର,
ସବୁକିଛି ଦୁଃସ୍ଥିତରେ ଗଢ଼ିଯିବା ସ୍ମୃତର ମନ୍ଦର ।

ପରିଣ

ପୁରନ୍ଦର ରାୟ

ଆମ ପରିଚୟ

ଅମେ ପିନ୍ଧୁ ଗାବେଡ଼ିନ୍ ପ୍ୟାଣ୍ଟ,
          ସାଥେ ପୁଣି ସାସ୍କିନ୍ ହାଓ୍ୱାଇ,
ଅଉ କେତେଭଲ ପୋଷାକରେ
          ଥାଉ ଅମେ ଦେହକୁ ସଜାଇ ।

ଅମେ କେତେ ବୋଲି ବୋଲୁଥାଉଁ
          ଯାହା ଅମେ ନାହୁଁ ବୁଝିପାରୁ,
ଅମେ ସବୁ କ୍ୟାପ୍‌ଷ୍ଟାନ ଖୋଲେ
          ରଖିଥାଉଁ 'ଗୁର୍ ମୀନାର' ଭଳ ।

ଅମେ ସବୁ କଥା କହୁଥାଉଁ
          କେବେ ମତେ ସରସ୍ୱ ଛଡ଼ାଇ,
ମନଖୋଲି କଥା ପଦଟିଏ
          ଅମଠାରୁ କେହୁ ଶୁଣି ନାହୁଁ ।

ଅମକୁ ଦେଖିବ ଯଦି ତୁମେ
          ନିତ ସଞ୍ଜେ କାଠଯୋଡ଼ି କୂଳେ,
ଗୁରୁବାର ସଞ୍ଜେ ଖୋଜିପାର
          କଟକର ଚଣ୍ଡୀ ମନ୍ଦିରରେ ।

ଶୋଷାଙ୍କର ଛଳରେ ଅମର
ବହୁ କଥା ରଖିଛୁ ଛପାଇ,
କଥାରେ ଅମର ଦେଇ ପୃଷ୍ଠ
ମାଜି କର ପାରୁ କଥା କହୁ ।

ମନ ଅମ କୁର୍ଦି ମତା ମୟୁ,
ଏଇ ହେଲା ଅମ ପରିଚୟ ।

କଳ୍ପନା

ସରଗର ପାରିଜାତ ନୁହଁ ଗୋ,
ନୁହଁ ପଛେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ଚମ୍ପା,
ସଭ୍ୟତା ସବୁଜିମା ନିକଟେ
ନ ଖୋଜ ଗୋ ତୁମେ ଅନୁକମ୍ପା ।

ଏ ଶରତ ବାଦଲର ବୁକୁରେ
ନ ଠାଣି ଗୋ ବିଜୁଳିର ଝଲକ,
ସାହାରାରେ ଶିହରଣ ଆଣିଛ,
ପ୍ରାଣେ ମୋର ଜଗାଇଛ ପୁଲକ ।

ଲିପ୍‌ସା ବିହୀନ ମୋର ମରମ
ଲିପ୍‌ସା ଜଡିତ କିଆଁ କୁହ ଗୋ,
ଫଳବନ୍ତ ସଞ୍ଚିତ ବାସନା,
ବଞ୍ଚିତ କରିବ କି ତୁମେ ଗୋ ?

ସତାଇଙ୍କ

କଳ୍ପନା ପଛରେ ମୋ' କାମନା
ଡୋଳେ ଆଜ ବେଦନାର ରାଗିଣୀ,
ପ୍ରାଗୈତିହାସିକ ଏଇ ବାସନା
ବାହୁନିଏ କଳ୍ପନା ତରଣୀ ।

ବ୍ୟଥା ଭରା ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ଲହରୀ
ଖେଳେ ମୋର ହୃଦୟର ସାଗରେ,
ମନ ମୋର ବନ୍ଧନ ହୀନ ଗୋ
ଶୃଙ୍ଖଳ କିଏ ଦେବ ତହିଁରେ ?

ମୋ' ମରମେ ଜଳାଇଲା କିଏ ସେ
ଆଜି ଏହୁ କାମନାର ସଳିତା ?
ମମତା ଅଧର ଖାରୁ ଫୁଙ୍କି
ନିଭାଇ ପାରିବନି କି ତୁମେ ତା'

କଳ୍ପନା ଆଜି ମୋ'ର ସାରଥୀ,
ବାହୁନିଏ ତା' ଅସୀମ ପଥରେ,
ଭାସିଁ ଗଲେ ଅସୀମର ବକ୍ଷେ
ସସୀମର ସନ୍ଧାନେ ନିଥରେ ।

ମିଳନ ପୂରବୀ ବୀଣା ବାଜେଣି
ପରଶିବ ନାହିଁ କି ମୋ ପରାଣ ?
ବେଦନାର ବଂଶୀ ମୁଁ ବାଇବି
ଜୀବନର ଗୀତ କରି କରୁଣ ।

ବାସୁଦେବ ପଣ୍ଡା

ହାହାକାର

ସମ୍ମୁଖେ ମୋର ଭାସିଯାଏ ବନ୍ଧୁ ଶହ ଶହ ତରୀ
ସୁଖର ପସରା ନେଇ,
କର୍ଣ୍ଣଧାର ଆଜି ବିଳାସ ଲିପ୍ସୁ
ମାନବର ରୂପନେଇ,
ଜୀବନକୁ ତା'ର ଉପଭୋଗ ଛଟାରେ ଟିଲଟିଲ କରି ।

ଏ ଜନ ସମୁଦ୍ର ମୁଁ କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁ,
ଶାନ୍ତ ଲହରୀ ସମ
ଘୂରବୁଲେ ଘୋର ଅନ୍ଧକାରେ ।
ଲକ୍ଷ୍ୟହୀନ ଏ ଦୁନିଆ ଜଳଧି ବକ୍ଷେ,
ବାନ୍ଧିରଖିଲେ ମୋ' ଜୀବନ ତରୀ
ଉପଭୋଗର ପିପାସା ନଜାଗେ ପ୍ରାଣେ,
ଅର୍ଥହୀନ ଏ ପାର୍ଥିବ ସୁଖ
ମୋତେ ବିଦ୍ରୂପ କରେ ।

ହୋଇପାରେ ବନ୍ଧୁ ତୁମପାଖେ ଦୁନିଆଟା ଅତୀବ ସୁନ୍ଦର
ଜୀବନର ରଙ୍ଗୀନ ଭାଷାରେ
ମତାଣିଆ ହିଲ୍ଲୋଳ ସାଥିରେ
ଝରିଅବସ ଯେଉଁ ସୁଧା ଧାରା

ଧ୍ୱଂସମୁଖୀ ଧରଣୀର ଅବଶୀନ ତଳେ
ମୁଁ ତାକୁ ଉପହାସ କରେ ।

ବେଗବନ୍ତ ସମୟର ସ୍ରୋତେ,
ଆଜିର ଏ ସୁସଭ୍ୟ ମାନବ
ଶାନ୍ତି ନାମେ ଧ୍ୱଂସର କମାଣ ଧରି
ମୁକ୍ତି ନାମେ ବଜାଇ ଯୁଦ୍ଧର ଭେରୀ
ଶିକ୍ଷା ଅଉ ସଂସ୍କୃତିର ଅବଶିନ ତଳେ
ଅହିଂସାର ନାମେ
କରଯାଏ ଯେଉଁ ଅତ୍ୟାଚାର,
ସାରହୀନ ଏ ସଭ୍ୟତାର ବୁକେ
ହୁଏ ଯେଉଁ ଘୃଣ୍ୟ ବ୍ୟଭିଚାର,
ତାହାର ତଳେ,
କ୍ଲିଷ୍ଟ ଅଉ ପିଷ୍ଟ ମୋର ପ୍ରାଣ,
ମୁକ୍ତି ଲାଗି କରେ ହାହାକାର ।

ଓଏସିସ୍

ଯୌବନର ଝଡ଼ ଉଠେ ଜୀବନ-ସାଗରେ
ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ହୁଏ ମୋ ତରଣୀ
ଯାହା ଚାହିଁ ରହିବାକୁ ଏ ଜଳଧି ବକ୍ଷେ
ଡାକଉଠେ ମୋ ମନ ହରିଣୀ ।

ମନର ବଳାକା ମୋର ଉଡ଼ିଉଡ଼ି ଯାଏ
ଚନ୍ଦ୍ରକାର ଗଣ୍ଡ ଗୁଣି ଗୁଣି
ଏକାକୀ ସେ, ସାଥି ଛାଡ଼ୁଁ ଦୂରେ ଯିବାପାଇଁ !
ଠିକ୍ ଜେଣା ଗତି ଯାଏ ଥମି ।

ଏ ଧରଣୀ ମରୁବକ୍ଷେ ତୃଷାର୍ତ୍ତି ମୁଁ ଅଜ୍ଞ,
ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗେ ଦେଖେ ମରୁବାଲି,
ମୋ ମନର ମରୁଗୁଳ୍ମ ଓଏସିସ୍ ଖୋଜେ
ମରୀଚିକା ପଥେ ଧାଏଁ ଖାଲି ।

ଏକଲବ୍ୟ

ବିଜୟକିଶୋର ମହାପାତ୍ର

ଚିରନ୍ତନ

ସେ ଦିନର କାଦୁଅ ଅନ୍ଧକାର,
ଝିପି ଝିପି ବରଷାପରି ଅସରନ୍ତି କାକର,
ନିବିଡ଼ ବଣିର ଜଗନ୍ତିଆ ଡାକ,
ବେଙ୍ଗଙ୍କର ଉତ୍କଟ ଚିତ୍କାର
ମୋ' ମନକୁ ଘାରିଲାନି ।

ତୁମରି ଅସରନ୍ତି ପ୍ରେମର ଆହ୍ୱାନ,
ଗୋଲାପିଆ ହସ, ଆବେଗଭରା ଗୁହାଣୀ,
ସାରୁ ପତରର କାକର ପରି ଡୋଳା ଦୁଇଟି,
ତୁମରି ହସ କୌତୁକ, ମିଠା ମିଠା କାହାଣୀ
ସବୁ ମତେ ଡାକିଲା ।

ମୋ' ମନ ମୁକୁରେ ତୁମରି ଛବି ଅଙ୍କି
ଅତି ପରିଚିତ, ଭୟଙ୍କର, ଅମଡ଼ା ବାଟରେ ଗୋଡ଼ ଦେଲି,
ନିବିଡ ଅନ୍ଧକାର, କୁକୁର, ଶିଆଳର ଡାକ,
ପେଚ୍ଚା, ଶାଗୁଣାର ଭୟଙ୍କର ଚିତ୍କାର
ମୋ'ର ପଥକୁ ରୋଧ କଲାନି ।

ତୁମକୁ ସେଠାରେ ଦେଖେ, ତୁମେ ମତେ କଥା କୁହନି,
ତୁମେ ଲାଜକର, ଫେର୍ ପଳାଇଯାଅ—

ବୃଡଷ

ମେ ଆଉ କଥା କହୁବନି !
ଜାଣେ, ତୁମକୁ ମୃତ୍ୟୁ ଅଜି ମୂକ କରିଛି
ସ କାନ୍ଦର ସର୍ବତ ଗିଲସେ ଦଅ,
ତାକୁ ଏକା ଢୋକେ ପିଇଦିଏ ।

ମେ ଅଦିନ ବଉଦର ଝଡ଼ ନୁହଁ,
ୀଠ ଦିନର କାକର, ନିଦାଘର ଝରଣା,
ିଦିନିଅ ଷଣିକଅ ଗୀତ ନୁହଁ ।

ଅଜି ଏହି ଜ୍ୟୋସ୍ନା ରାତିରେ
ମୋ' ମନରେ ଦୁଃଖର ସ୍ରୋତ ଦିଅ,
ମୁଁ ତୁମ ପାଇଁ କାନ୍ଦେ,
ବାଦଲ ତଳେ ଚନ୍ଦ୍ରର ଲୁଚକାଳି ସହାନୁଭୂତି ଦିଏ ।
ମୋ'ର ଏ କ୍ଷମାଠ କ୍ରନ୍ଦନର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି
ସେତେବେଳେ ଧୀରେ ଧୀରେ ପହଞ୍ଚିଥିବ,
ହୁଏତ ନନ୍ଦନ କାନନରେ ଥାଇ ତୁମେ ମୋତେ ଭାବୁଥିବ ।
ମୋ'ର କ୍ରନ୍ଦନଶୀଳ ଅଖିର ତରଳ ତାରକାରେ
କୁହେଳିର ପର୍ଦ୍ଦା ନଇଁ ଅସିଥିବ ।

ଅଜି ବି' ମନେ ପଡ଼େ ନଦୀ ତଳର କଥା—
ବନର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସକୁ ଦେଖାଉର୍ କର
ବନ ବିହଗୀର କାକଳୀର ତାଳେ ତାଳେ
ଆମର ଇତସ୍ତତଃ ମଜାଥିଛା ଖେଳ,
ମଧୁମୟ କାହାଣୀ ।

ଚେତଣ

ଲତାଭରା କୁଞ୍ଜ ତଳେ,
ଗୋଲାପର ରକ୍ତ ଅଧରରେ
ଯେତେବେଳେ ଚୁମାଟି ମୁଁ ଦିଏ,
'ତୁମେ ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର',
ମୁଗ୍ଧ ମୋ' ମନ ତାରେ କହେ।

ମୋ' ମନଟା ଖୋଜି ଖୋଜି ହେଲା ଯେବେ ଅଳସରେ
ତୁମେ ଟିକେ ଦେଖା ଦିଅ,
ତୁମେ ଟିକେ ହସିଦିଅ
ସେଇଠାରେ, ସଖୀ ମୋ'ର,
କଅଁଳିଆ ଘାସର ଶେଯରେ।

ଫିଲ୍‌ନାହିଁ, ତୁମର କଣ୍ଠରୁ

ପବନର ଉନ୍ମତ୍ତ ସଙ୍ଗୀତ ଭାବନାଟା ମୋ' ଉତଡ଼ା ପକାଏ,
ଥର ଥର ନରମ ଗଳାରେ ଲହରିଆ ତାଳଦିଅ ତୋଳି,
ଉଦାସିଆ ମନଟା ମୋ' ଥରଯାଏ ବୀଣାର ଝଙ୍କାରେ।
ଅଜାଣତେ ବୀଣାରେ ମୁଁ ହାତ ବୁଲାଦିଏ,
ସରଗର ପୁଲକରେ, ମନଭରି ସରଗରେ ଉଥାପି ମୁଁ ଯେବେ ଚୁ
ବଇଁଶୀର ରୁଦ୍ଧ ଅଧରରେ; ମତେ ମୋଟେ ଖରାପ ଲାଗେନା
ତୁମେ ସତେ ନାହିଁ କରନାଇଁ
ମନ ଖରାପ ବା ଅନ୍ୟ ବାହାନା ଦେଖାଇ,
ଗୀତ ମୁଁ ଶୁଣିବି ଅଜି—'ଫିଲ୍‌ନାହିଁ';—ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍‌ରୁ
'ହେ ଶ୍ୟାମ' ବା 'ଆଧୁନିକ' ନୁହେଁ,
ନାଡ ନାଡ ଶହ ଲୋକେ, ଜମା ନୁହେଁ ସିଲୋନ୍ ସେଣ୍ଟର୍‌ରୁ,
ଗୀତଟିଏ ଶୁଣିବି ମୁଁ ତୁମରି କଣ୍ଠରୁ।

ଛତଷ

ଯଉବେଳେ ତୁମେ କେତେ ଗୀତ ଗାଉଥିଲ;
ତୁମେ ଭଦ୍ରଭାବ ଦରକାର୍ ନଥିଲା,
ମନର ପିଅନୋରେ ଛନ୍ଦ ତୋଲୁଥିଲ,
ଏହ ଅବା ମନ ଅଜ ଖରାପ ନଥିଲା ।

ନାଟର ଜଟମାନଅ ହେଲା; ସରକାରୀ ସ୍ତୁତିବଟା ଗଲା,
ପା ଏତେ ନାମଦାଙ୍କା ଲୋକ, ସତେ କେତେ ଭଲ ପାଉଥିଲେ !
ଏ ଟିକେ ପସ୍ତୁରଲେ ନାଇଁ, ବାଟରେ ବା ମୁହଁ ମୋଡ଼ିଦେଲେ ।

ଙ୍କି ପରା ଖାଉଥିବା, ନିତି ନିତି ପାଣି ପିଉଥିବା,
ଏ ପରା ଲଟିଥିବ ଜୀବନଟା ସାରା !
କୁ ନେଇ ଅମେ ପରା ଜୀବନର ଛନ୍ଦ ତୋଳିଯିବା !
ଷ୍ଟିବାର ମଣ୍ଡୁ ଖାଇ ସ୍ୱାଦ ମିଳେନା ବୋଲି,
ଜୀବନର ଶାଗୀ ମୋ'ର, ଅଜ ତୁମେ ହୋଇଚ ବେସୁରା ?

ବୁନିଆର ପଡ଼ିଅରେ ଜୀବନର ସାଇକେଲ୍ ଚଢ଼ି
ରଟେ ଢୁରିବା ଲାଗି ତୁମେ ଅଜ ହୁଅନାହଁ ସ୍ଥିର,
ଚାଲିଯାବା ଗହଳରେ—ବ୍ରେକ୍ ସନ୍ଧ ଠିକ୍ ନାହିଁ,
ବେଲ୍ ଦେଉଥାଅ;
ତୁମେ ଜମା ଡ଼ର ନାହିଁ, ଦୁର୍ଘଟଣା ହେବ ବୋଲି ।"
! ଏଗୁଡ଼ାକ ବାଜେ କଥା; ଅତି ବାଜେ କଥା
ମୋ' ମନର ଦର୍ଶନ ଏ; ଅଦ୍ଭୁତ ଦର୍ଶନ
ଦାବେଳେ ଶୁଣି ଶୁଣି ମୋ' ଉପରେ ତୁମେ ଗାଲି ଦେଉ,
ତୁମେ ଅଜ ସ୍ୱର ଗରଗର !
ତୁମେ କଣ୍ଠ ବୁଝିବନି,—କ ଉପମା ଦେବ ?
ଆଜିଠାରୁ ମନେରଖ—ମୁଁ ଜଣେ ଆଧୁନିକ କବି ।

ସଇଁ ତରଣ

ଭଗବାନ ଜେନା

ଦୃଷ୍ଟିପାତ

ନୀଳ ରଙ୍ଗର ଅସରନ୍ତି ଅଚ୍ଛିଣ୍ଡା ଆକାଶ,
ଯେଉଁଠି ସାମୟିକ କଳା ଓ ଧଳା ମେଘର କୌତୁକ,
ସେ ଆଡ଼କୁ ମୁଁ ସବୁଦିନେ ଚାହୁଁ ନ ଥିଲି ।

ଦିନେ ଅନ୍ଧାର ରାତି, ଖୁବ୍ ନିବିଡ଼ ଅନ୍ଧାର—
ମୁଁ ଆଲୋକ ଟିକିଏ ଖୋଜିଲି ।
ହଠାତ୍ ଉପରକୁ ଚାହିଁଲି, ଦେଖିଲି—
ଯୁବତୀର ବ୍ରଣ ଧ୍ୱଂସ୍ତ ଗଣ୍ଡ ପରି ବନ୍ଧୁର ଆକାଶ ।
ଗୋଟିଏ ତାରକାକୁ ବାରମ୍ବାର ଚାହିଁଲି,
ମୋତେ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା କି ନା ମୁଁ କହି ପାରିବିନି,
ବର୍ତ୍ତିମାନ କିନ୍ତୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ଲାଗୁଚି ।

ତଥାପି ବି ତା' ଉପରେ ମୁଁ ଭାରି ରାଗେ ।
ଦିନବେଳେ ଚଳନଶୀଳ ପୃଥିବୀରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେଖାଦିଏ,
ସେ ମେଘ ଅଢ଼ୁଆଳରେ ଲୁଚିଯାଏ ।
ମୁଁ ଡାକିଲେ ବି ଦେଖା ଦିଏନା, ଥରେ ଥରେ ରାତିରେ ବି
ଭାବେ—ଆଜି ତା'ଙ୍କୁ ଭଲ ପାଉଛି; ମୁଁ ସନ୍ଦେହ କରେ—
ନା ନା, ଅଭିମାନ କରିଥିବ ।

ଅବତରଣ

ଯାଉଚି'...
ମେ ପରସ୍ପରକୁ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ନକର—
ସେତେବେଳେ ଆମେ ନିର୍ବାକ—
ତେ ଭାବ ଭଲଲାଗେ, ସତରେ ଭଲ ଲାଗେ ।
ହସେ; ମୋ ତ' ସଜଫୁଟା ଫୁଲ ପରି ହସିବ ।

ପ୍ରେମ ଓ ପାଷାଣ

ଇଟା, ମାଟି, ପଥର ଓ ବାଲି,
ସିମେଣ୍ଟ୍‌ରେ ଗଢ଼ା ଦେହ—ମନ୍ଦିର ପାଷାଣ—
କେଉଁ ଗଜପତି ମୋତେ ଗଢ଼ାଇଲେ କେବେ
ତୋଳାଇଲେ ଯେବେ ଏହି ଉଚ୍ଚ ମନ୍ଦିର,
ଥାପିଲେ ଦେବତା ମୂର୍ତ୍ତି, ପଥରରେ ଗଢ଼ା—
ଆଜି ସବୁ ଗଲିଣି ମୁଁ ଭୁଲି... ।

ଏବେ ନୂଆ ନୂଆ କଥା—ଘୋଡ଼ାରୁ ଶଗଡ଼,
ଏବର ସାଇକେଲ୍, ରିକ୍‌ସା, ମୋଟର ଓ ରେଲ,
ଏତେ ନୂଆ କଥା ଦେଖି, ଏତେ ନୂଆ ଗୋଳ ଶୁଣି
ପୁରୁଣା କାଳର କଥା ଗଲିଣି ମୁଁ ଭୁଲି ।

ଦିନରାତି ଅନୁକ୍ଷଣ କେତେ ପାଦଧୂଳି,
ଦରିଦ୍ର, ନରମ, ଆଉ ମଚମଚ ସ୍ପର୍ଶ,
କେତେ ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ଗୀତ ଆକୁଳ ପ୍ରାର୍ଥନା,
ଏ ଯୁଗର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସୁଗନ୍ଧ ଆଳାପ,

ଅଣଚାଳିଶ

ମାଳତୀର ମଉଳା ପାଖୁଡ଼ା—
ଏସବୁ ମୋ' ଚିର ପରିଚିତ ।

ସବୁ ମୋ'ର ଜଣାଶୁଣା, ହେଲେ ହେଁ ସ୍ଥାବର,
ସବୁ ଦେଖେ, ଚାହିଁ ଥାଏ ଜଣକ ପଥକୁ,
ତା' ଗୁଞ୍ଜନେ ଖୋଲିମନ ତା'ର ମୁଁ ଶୁଣିଛି,
ଶୁଣିଛି ସ୍ପନ୍ଦିତ ପ୍ରାଣେ ସେ ଜବାଧରକୁ ।

ବୁଢ଼ସାର ନିତ ଶ୍ୟାମା, ଭଲା ମୁରୁ ମୁରୁ
ଅନ୍ଧାରରେ ମିଶିଅସେ ଲୁଅଁ ତସ ଚୁହିଁ,
ନିତ ସତ ପାହାନ୍ତିଆ ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ସ୍ୱନ
ଉଠାଏ ନିଦରୁ ମୋତେ…ମଧୁର ତା' ସମାର୍ଜ୍ଜନୀ ସ୍ପର୍ଶେ ।

ମୋତେ ସେ ଶତତ ଡକେ—ଅନୁକ୍ଷଣ ସଙ୍ଗଫୁଟା ମୁହଁ—
ଚାହେଁ ନା ତା' କାମ ପାଇଁ ତାକୁ କିଏ ଭଲ ଭକ୍ତ ବୋଲି,
ଚାହେଁ ନା ବା' ଦେବତାର କେଉଁ ଯୁଗ ଅକ୍ଷୁହା ଅଶିଷ,
ଚାହେଁ ସେ ଖାଲି ମୋ' ଦେହୁ ସଫା ରକ୍ତ ଝାଡ଼ି ଧୂଳି ବାଲି

ଅଜ…ସେତିକି ତା' ତୃପ୍ତି, ତା'ର ଅଲକ୍ଷ୍ୟ ଅନନ୍ଦ—
ସେତିକି ମୁଁ ଚାହିଁରହେ ଦିନରାତି କ୍ଳେଶ କ୍ଳାନ୍ତି ଭୁଲି ।

ଭଗବାନ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି

ଶେଷ କଥା

ମୋ'ର ଏଇ ଶୁଷ୍କ ଅଧରରେ
ତୁମେ କି'ଣ ଡୋଲଦେବ ନାହିଁ
ତୁମର ସେହି ମଦ୍ୟର ପାତ୍ର ?
ରକ୍ତ ଗୋଲାପର ସମସ୍ତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ନେଇ
ସେ ହସୁଛି,
ପରିଶ୍ରାନ୍ତ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ଶାନ୍ତି ନେଇ
ସେ ହସୁଛି,
ଅଭ ତାହାର ଭିତରେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରିଛି
ସକଳ ବିସ୍ମୃତିର ମନ୍ତ୍ର ।
ମୋ'ର ଏଇ ପରିଶ୍ରାନ୍ତ ଅଧରରେ
ତୁମେ କି'ଣ ଥରେ ହେଲେ ଦେବ ନାହିଁ
ସେହି ପାତ୍ରର ସମ୍ମୋହନ ସ୍ପର୍ଶ ?

ବାର ଅଭ ବାତ୍ୟାର ତାଣ୍ଡବରେ
ବୃକୋଦରର ଜାନୁ ଭଗ୍ନ ହୋଇଛି,
ତା'ର ବିପୁଳ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସର ଦୁର୍ଗ
ପୃଥିବୀର ଗର୍ଭରେ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇଗଲାଣି,
ହାତରୁ ତା'ର ଖସି ପଡ଼ିଲାଣି
ତା'ର ଶତ ସଂଗ୍ରାମର ଗଦା ।

ଏକଗୁଲଣ

ମୋ'ର ଏଇ ସ୍ଥୂଳ ଶରୀରର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ
ଅତୀତର ଅସଂଖ୍ୟ କବନ୍ଧ
ଅବିରତ ନୃତ୍ୟରତ ।
ସେମାନେ ମୋତେ ଉପହାସ କରୁଛନ୍ତି—
ମୋ'ର ଏଇ ନପୁଂସକ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ନିଷ୍ଫଳତାକୁ,
ମୋ'ର ସକଳ କଳ୍ପନାର ଭଗ୍ନ ସ୍ତୂପକୁ
ସେମାନେ ଆଜି ଉପହାସ କରୁଛନ୍ତି ।
ସେଇ ଉପହାସରୁ ମୋତେ ବଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ,
ଏକ ପରିଶ୍ରାନ୍ତ ଆତ୍ମାର ଶାନ୍ତି ପାଇଁ
ଜୀବନର ସକଳ ସଂଘର୍ଷର ଅବସାନ ପାଇଁ,
ତୁମେ କ'ଣ ମୋ'ର ଏଇ ତୃପ୍ତ ଅଧରରେ ଢାଳି
ଦେବନାହିଁ
ତୁମର ସେଇ ମଦ୍ୟର ବିସ୍ମୃତିର ପାତ୍ର ?

ବାଘ

ସାନ ବଡ଼ ଅନେକ ଗଛ,
ଛୋଟ ଛୋଟ କଣ୍ଟା ବୁଦାର ଗୁଦର,
ଅବର୍ଜିଆ ଲତାର ଜାଲ,
ଘୁପି ଘୁପି ଅନ୍ଧାର—
ଏମିତିକା ଏଇ ଜଙ୍ଗଲରେ
ବାଘ ବୁଲୁଛି ।

ସେ ବୃକ୍ଷର ଧାରେ ଧାରେ
ଗାଢ଼ କଳା ରାତି ଯେବେ ଆସେ,
ଶୀକାରର ସନ୍ଧାନରେ
ସେଇ ବାଘ ବାହାରେ—
ଜୁଇ ଜାଆଁ ଭଳି ତା'ର ଜଳନ୍ତା ଆଖିରେ
ଅସରନ୍ତ ଭୋକ ।

ଅନ୍ଧାରିଆ ଜଙ୍ଗଲରେ ବାଘ ବୁଲୁଛି—
ହୁସିଅର ! ହୁସିଅର !!

ମୋ' କଥା

ମୋ' କଥାଟି କୁହା ହୋଇନାହିଁ—
କୃଷ୍ଣା ନୟନର କଜ୍ଜଳ କଳା ସଞ୍ଜରେ,
ଫମ୍ପା ଆକାଶର ବିରାଟ ଶୂନ୍ୟ ଛାତିରେ
ଆଜି ବି' କହନ୍ତା ଆସିନାହିଁ ।

ସ୍ତବ୍ଧଅତଳର ଚରମ ନୈରାଶ୍ୟର ଛାତି ଚିରି
ଦିନେ କାନ୍ତ କହନ୍ତା ଆସିବ—
ଆମ ଜୀବନର ବିପୁଳ ବ୍ୟର୍ଥତାର ପରପାରରେ
ଆମର ନୂତନ କାହାଣୀର ଉପକ୍ରମଣିକା ।

ଏମିତି ଏକ ସ୍ୱପ୍ନାଳୀଭ ସନ୍ଧ୍ୟା ପାଇଁ
ତୁମେ ଖାଲି ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ପ୍ରତୀକ୍ଷା କର ।

ଦେବ୍ୟାଳଗ:

ମହେଶପ୍ରସାଦ ଦଳବେହେରା

ଅପସ୍ୱପ୍ନ

ଆଜିର ଏ ରୁପବତୀ ଶୀତର ଏ ପାହାନ୍ତ ପହରେ
ନିବସ୍ତ୍ର ଜଳା ରାତିର ନଗ୍ନ ରୁପ ଦେଖି
ମୋ'ର ଅବାଧ ଅଶ୍ଳୀଳ ମନ ଛନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ
ତମ ବହଳ ତନୁଶ୍ରୀର ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ୍ ତଳେ ।

ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍ ଆଖି ମେଲି ଶୋଇ ରହି
ଯେତେବେଳେ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ଗଣିବାକୁ ରାତିର ବୟସ,
ଅଲଅଲ ଶିଶୁ ଭଳି ତମେ, ଗୋ ମାନସୀ,
ଅବଶେ ଢଳପଡ଼ ମୋ'ର ପ୍ରଶସ୍ତ ଛାତିରେ ।
ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ ଅଶ୍ଳୀଳ ମୋ'ର ମନଲାଗି
ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ବହୁବାର ମନସ୍ତାପ କରେ ।

ତଥାପି ତ ରତିକ୍ଳାନ୍ତ ରାତିର ଏ ଦୁର୍ବଳ ଲଗ୍ନରେ,
ମୋ' ଦେହର ପ୍ରତି ଲୋମ ମୂଳେ,
ମୋ' ମାଂସର ପ୍ରତି ଗ୍ରନ୍ଥିକାରେ,
ମୋ' ରକ୍ତର ପ୍ରତି କଣିକାରେ
ଜାଗିଉଠେ ଅତି ନଗ୍ନ, ଅତି ସତ୍ୟ, ପବିତ୍ର ବିତୃଷ୍ଣା—
ଯାହା ଆମେ ପାରୁନାହୁଁ କହି କେବେ ଦୁନିଆ ଆଗରେ—

-ଚକ୍ରବାଳର

ନାଟି ଖାଲି ଲଗ୍ନଇ ଲଗ୍ନଇ
ଯାହାକୁ ସାଇତି ଅମେ ଅତି ସ୍ନେହ କରୁ ।

ତମରି ଲାଗି

ତମର ଦେହର ସ୍ୱପ୍ନ ଭାସି ବୁଲେ କେତେ ମୋ'ର ସପନ ଭିତରେ,
ରକ୍ତ ତଳେ ତଳେ ଜଳି ପୋଡି ଯାଏ ଫାଲ୍‌ଗୁନର ରାତି,
ଜୀବନ ଦେହରେ ମୋ'ର ପଡେ ତମ ଦେହର କବିତା,
ଅଖିର ପାହେନ୍ତା ତଳେ ହ୍ରମ ହୁଏ ତିକ୍ତ କେତେ ଗତି ।

ଫୁଲ୍ କେତେ ଝଡ଼ିଯାଏ କ୍ଳାନ୍ତ ମୋର ଓଠ କପୋଳେ,
କେତେ ଜହ୍ନ ମ୍ଳାନ ହୁଏ ଏ ପାଣ୍ଡୁର ବର୍ଣ୍ଣ ଦେହରେ,
ପୀଡ଼ିତ ଅମ୍ବାର ପକ୍ଷୀ କେତେ ବ୍ୟର୍ଥ ଅଭିନାଦ କରେ,
କେତେ ଭାବ ମରିଯାଏ କ୍ଳାନ୍ତ ଅଳ ସୁପ୍ତିର ରାତିରେ ।

ସମୟର ହାତ ଅଜି ଯାଏ କାଟି କେତେ ମୋର ଓଠର ଫସଲ,
ଦୁର୍ଯୋଗର ରାତି ଅଜି ଜାଳି ପୋଡ଼ି ଦିଏ ମୋ'ର ଦେହ,
ବ୍ୟର୍ଥଭାବ ଶୀତେ ଅଜି ହ୍ରମ ହୁଏ ଅଖିର ପାହେନ୍ତା—
ତଥାପି ମୁଁ ଭଲପାଏ ତମକୁ ଗୋ, ପାରି ହୋଇ ସୀମା ଓ ସନ୍ଦେହ ।

ଶିଳା-ଲିପି

ତମଲାଗି ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ମୋ' ବାସନାର ବସ୍ତୁତ ଅକୃତି
ଶିଳା-ଲିପି ପରି ରହେ ମୋ' ହୃଦର ନିର୍ଜନ କକ୍ଷରେ,

ପରଁ [illegible]

ହତାଶାର କଣ୍ଟା ଗଣ୍ଠି ଛିନ୍ନ କରେ ସ୍ମୃତିର ଫଳକ,
ତମେ କିନ୍ତୁ ବଞ୍ଚି ରହ ବ୍ୟର୍ଥତାର କୁହୁଡ଼ି ଭିତରେ ।

ତମକୁ ମୁଁ ପାଇଥିଲି ଷାବଟେହାଇ ମନ ଆଉ ଦେହ,
ତମର ମନରେ ମୁହିଁ ଲେଖିଥିଲି ମୋ' ଆତ୍ମା-କବିତା
ସ୍ବଇନାର ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ରଚିଥିଲି ତମର ଦେହରେ,
କିନ୍ତୁ ତଳେ ତଳେ ଅଜ୍ଞ ଶିଳାର ସଳତା ।

ବହୁବ୍ରୀହି

ମାଂସର ଖୋଳପାରୁ ମୋର ଶିଶୁଆତ୍ମା ଅଭିନାଦ କରେ,
ସଭ୍ୟତାର ପାଂଶୁଳ ଜାଲେ ଛନ୍ଦହୁଏ ଅଦମ ପ୍ରବୃତ୍ତି,
ପୀଡ଼ିତ-ଆତ୍ମା ମୋହର କଣ୍ଟ-ଗାଣ୍ଠି ପରି ଛିନ୍ନ କରେ
ସ୍ବପ୍ନର ସୂତାରେ ବୁଣା ପ୍ରସ୍ତ ପ୍ରସ୍ତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନୁଭୂତି ।

ତମକୁ ମୁଁ ଭଲପାଏ, ତମପାଇଁ ଛିନ୍ନ ମୋ କଳଙ୍କ,
ଏ ଅକ୍ଷର ଲେଖୁଛି ମୁଁ ମୋ' ରକ୍ତର ବହଳ କାଳିରୁ,
ସମ୍ଭବତଃ ତମେ ଭାବ, ଦେଉଛି ମୁଁ 'ସ୍ଲୋଗାନ' କେତେଟା
ସୁତରାଂ ମୁଁ ସାହ୍ରୁ କଲି ଆତ୍ମଗ୍ଲାନି-ସୂଚକ ମୃତ୍ୟୁରୁ ।

ମନର ଜିଜ୍ଞାସା କେବେ ତୁଟିବନି ତନୁର ସନ୍ଧାନେ,
ରସର ବୁଭୁକ୍ଷା କେବେ ମେଣ୍ଟିବନି ରୂପର ଆଘ୍ରାଣେ ।

ରାଜାରାମ ମିଶ୍ର

ଅଶ୍ଳୀଳ

ତୁମର ଆଖିର ମଲ୍ଲିକା ଫୁଟେ ଯେବେ କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ସଂଧ୍ୟାରେ,
କଟାକ୍ଷର ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ତୁମ ଚୂନା ହୁଏ ଚଇତାଲି
ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ରାତିରେ,
ତୁମେ ସତେ ବନହଂସୀ ଉଡ଼ିଯାଅ ସେଇ ଦୂର
ବନସ୍ପତି ଡାଳେ
କେତେ ଆଶା ଦେଇ ସବୁ ଭାଜିଯାଏ
ମୋ' କୃଷ୍ଣକଳା ଆଖି ପତାତଳେ ।

ଯୁଗର ଅବରୁଦ୍ଧ ଘୁରୁଥିଲା ପ୍ରେମ,
ଜେରୁଜେଲମ୍—ସେ ବହୁତ ଦେଶେ,
ତୁମକୁ ସେ ଅବସ୍ଥାର କଳି ଠାଇବର୍ ମୁହାଣେ,
ଇଟାଲୀୟ ନର୍ତ୍ତକୀର ବେଶେ,
ସେ ଧନର ମୋନାଲିସା—ତୁମକୁ ହସାଇଥିଲା,
ଖାଲି ତୁମେ ଦେଇଗଲ ଯୁଗର ସପନ,
ତୁମେ ଫେରି ହଜିଗଲ ଅଳକାର ସ୍ୱଅରେ,
ଚୂନି ଚୂନି ହୋଇ ତୁମ ଭଙ୍ଗାଇଲା ବନ୍ଧନ ।

ତୁମେ ଫେରି ସେ ଧନର ରତିବାଳା,
ମୋ ମନର ପ୍ରଣୟର ନାୟିକା,
ହେ ମୋ' ମାନସୀ ଗୋଲାପ, ତୁମେ ନୁହଁ କ୍ଲିଓପେଟ୍ରା,
ମୋ' ପରାଣ ରାଧିକା ।

ସଉରୁଲଣ

ନିର୍ବାଣ

ବନ୍ଧୁ ହେ ! ଆଜ ଯାଇଛ ଯେ ତୁମେ ପ୍ରାଣ ପୁରବୀକୁ ଦଳି
ପାରାବାର-ନୀଡ଼-କୁସୁମିତ ପ୍ରାଣ ଧ୍ୱଂସିବାର ଝଡ଼ ତୋଳେ,
ଦଗ୍ଧ କରିଛ ସହସ୍ର କାମନା ଶମଶାନେ ଚିତା ଜାଳି,
ତଥାପି ଯେ ତୁମେ ଜୀବିତ ରହିଛ ପରାଣ-ସଲିଲ ତଳେ ।

ତୁମେ ଯେବେ ରୁଦ୍ଧ ବିଜନ-ସରସ-କାମନା ତଟିନୀ ତଟେ—
"ମରମ-ବନାନୀ-ସ୍ପୃହା-ଝରଣାକୁ ସଫଳ ସସୀମ କର"
ଅଜସ୍ର କାମନା କସ୍ତୁରୀ କାୟାରେ ଅସୀମ ଦୁଆରେ ଛୁଟେ,
ପ୍ରାଣ-ମନ୍ଦାକିନୀ ତଟେ ବସି ଶୁଣେ ଅନ୍ତିମ ରାଗିଣୀ ସ୍ୱର ।

ପ୍ରିୟାର ପରଶ ପାଇଁ ଗୋ ନୁହେଁ ଯେ ଜୀବନ-ଜୋଚ୍ଛନା ରାଶି
ଅଶାନ୍ତ ତିମିର ଉନ୍ମୁଖୀ ଲଗନେ ଜୀବନ-ଦର୍ଶନ ଭୁଲେ,
କାଦଶାମ୍ବୀ ସୁଖେ ନିଯାମା-ସପନେ ପରାଣ ପାରେନି ଭୁଲି,
"ଅନ୍ତିମ-ନଗରୀ" ପିପାସା ଯେ ପ୍ରାଣେ ନିର୍ବାଣ ଅନଳ ଜାଳେ ।

କାମନା-ମରୁରୁ ବିଚଳିତ ପ୍ରାଣ ମୁକତି ଲଭିଚି, ଲଭୁ,
ପରାଣ-ନାୟିକା ଯମୁନା ତଟରେ ସପନ ନ ଦେଖୁ ଆଉ,
ଧବା ନିଶି ପ୍ରାଣ-ବିହଗ ଧାଇଁଚି ତୁମରି ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ପ୍ରଭୁ,
କାମନାର ଶେଷେ ନିର୍ବାଣ-କାନନେ ଆତ୍ମା ମୁକତି ପାଉ ।

ଅଭିସ୍ତଳଣ

ବଂଶୀ-ବିଳାପ

ତାଯ୍ମୀ ଶ୍ରାବଣର ବନ୍ଧୁ-ପଳାଶ-ପାଟୁଡ଼ାରେ,
ଟେ ମ୍ରିୟମାଣ ବଂଶୀର ସ୍ୱର ବନ୍ଦ ହୁଏ……
ନାର ଛାୟାପଥେ ସଙ୍ଗିଣୀ ଅସ୍ତ ଯାଏ, ଅସହ୍ୟ ଜଡ଼ସିକ୍ତ-ତମିର
ପ୍ରାନ୍ତରେ……
ମ୍ବା-କୋଠରୀର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭିତରେ ମ୍ଳାନ ହେଉଛି ମାନସ-ଆଭାର
ବେନି ସିକ୍ତ ତଟ……
ଳର ବିସ୍ମୃତ ଲେପ ହଏ ପୂତମୟ 'କ୍ୟାନସର,' ଯତ…

ନ୍ୟ ଶଯ୍ୟା ଟିରେ ଏକା ବସି ମାନସେ ଜଳ୍ପାସେ
ଏ ସେ ବଂଶୀ ବାଦକ (କମ୍ବା ବାଦିକା) ଶ୍ରାବଣର ଅସ୍ତରଣେ
ଢାଇଲ ଅକସ୍ମାତ ବିରହ-ବଂଶୀ……
ଛ ଖିନ୍‌ଭିନ୍‌ ହୃଦୟକୁ ଦେଇ ନ ପାରେ ଶୁଣି ଆଉ ବଂଶୀର
ବିଳାପ,
ଜି ବି ଶ୍ରାବଣ-ବର୍ଷଣେ, ଢାଳୁଛି ଦାଉ ଦାଉ ଶୂନ୍ୟ ଶଯ୍ୟା
ଟିରେ, ମିଳନର ଅଳିଭ ଚିତା,
ର ଯେ ବଜଉଛି, ତୁମେ କି ତାଳିବ ବୁଝି ଶ୍ରାବଣ ବଣକୁ ତର ।।

ଅଣସ୍ପୃଶ

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ

ଶାନ୍ତି

ସବୁଙ୍କ ଧରଣୀ ଅଙ୍ଗନ ପରେ
ଅନାଇ ଦେଖିଲି ···
ଦେଖିଲି ଖାଲିରେ ମଣିଷ ପଲ,···
କୋଟି ଜୀବନର ଏକମୁଖୀ ସୁଅ.
ଯେଉଁଠି କହେ— —
ଜୀବନ ସନ୍ଧିରେ ଲେଉଟ୍ରି ମୂଲ ।

ଏଇ ଯେଉଁ ମାନେ ନଷ୍ଟ ପଥର ଦୁଷ୍ଟଗ୍ରହ,
କକ୍ଷ ବିହୀନ, ବକ୍ର ଭୁଅରେ ଅହୁଲ ମାରି—
ସଙ୍ଘର୍ଷଯାଏ ସନ୍ତ୍ର ଜୀବନେ ଧ୍ୱଂସ-ବହ୍ନି !

ଅବା ଯେଉଁ ସବୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ବିହୀନ ପଙ୍ଗପାଳ···
ପକ୍ଷ ବିସ୍ତାରେ ଦିନର ଆଲୁଅ ରଖିଛି ଘେରି
ନିର୍ବିବାଦରେ ଚରି ବୁଲିଯାଏ···
ଚମକାଇ ଦେଇ ଧରଣୀ ତଳ !!

ବାଙ୍କ ଯେଉଁ ମାନେ ଛଦ୍ମ ବେଶରେ ଶତ୍ରୁର ଚର···
ନଗ୍ନ ବିଳାସେ···କେବଳ ବିପୁଳ ଅସ୍ତ୍ର ସାରି—
ଶାନ୍ତିର ନାମେ ରଚୁଛି ଖାଲି ସେ ଭ୍ରାନ୍ତି ଘୋର !!!

ସ୍ବର ପାଶେ ହାୟ ! ଅନାଇ ଦେଲି ମୁଁ —
ଶବ୍ଦର ସ୍ବଇ···
ଛୋଟିଏ ଜୀବନେ, ଗୋଟିଏ ହେଲେ ବି —
ହୃଦୟ ନାହିଁ ??

ଜାତ

ଆମେ ସବୁ ଭଲା···ଧଳା···ନାଲି·· ରଙ୍ଗ ଅଛୁ
ବେରଙ୍ଗର ସେତେ
ସୁଅଙ୍ଗ ଦଳର ମିଛ ରଜା ରାଣୀ ସେନାପତି ପରି···
ବିପୁଳ ଅପ୍ରାସ ନେଇ ନାଚିବାର···
ଯେତେ ଖାଲି ବ୍ୟର୍ଥ ଅହମିକା !

ସମୁଦ୍ର ଜୀବନ ତଟେ ଏକତ୍ରିତ ପ୍ରସ୍ତର ବି କେତେ !
ଜାତୀୟ ଗୋଠର ଦୁହା···ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଯେତେ ବଳିହାରି···
ଅସ୍ତିତ୍ୱର ନାଆଁ ଜାଳିବାର···
ଜନ୍ମ କ୍ଲୀବ ଉପକ୍ରମଣିକା !!

ପରାସ୍ତ ମନର କାହାଣୀ···

ସବୁଜ ପତ୍ରର ତଳେ ଫୁଲଟିଏ ଫୁଟିଲା···
ଭଲଭାର ତନୁ ଶିର ଦେଇ ଏତେ ଯାତନା,
ଛପି ତ ରହିଲା ନାହିଁ, ଭରିଦେଇ ନିରାଶ
ଭଅଁର ର ଯେତେ ଅଳି, ଯେତେ ସବୁ ଯାଚନା ।

ଏକାବନ

ମନ ତଳେ ଯଦି ମୋ'ର ଫୁଲଟିଏ ଫୁଟିବ
ପାଇବାକୁ ତୁମଠାରୁ ଟିକେ ବୋଲି ଦରଦ
ତୁମରି ମରମ ତଳ ସେନେହର ଲହିରି
ଛୁପିବ ନାହିଁ କି ମୋର ଜୀବନର ଫରଦ ?

ଏତକି କାମନା ଯଦି ଭୁଲ୍, ହୁଏ ମୋହର,
ଉପହାସ କରେ ଯଦି ଦୁନିଆ···
ତୁମେ ଯଦି ଦଳଦିଅ ମନତଳ ଫୁଲଟି,
ସ୍ୱପ୍ନିରେ ସିନା ସିଏ ହେବ ହୁନମାନିଆ !!

ଆତମ

ମନ ମୋ'ର ମାଗେ ଯାହା ଦେଖିବାକୁ ତୁମରି ଭିତରେ···
ମାନସର ଗାଲ୍ ଶରି ଖୋଜିବାକୁ ନିଖାରି···ଉଖାରି···
ମନର ଘାଇରେ ତୁମ ଦେଖେ ଯେତେ ଇଚ୍ଛ୍ ଥାଇ ପାରେ
ଦମିତ ଅସାମୀ ପରି ସେ ରହିଛନ୍ତି ନିଜକୁ ପାଶୋରି !

ଆଉ ଥରେ ମୁଁ ଖୋଜିଲି ଦେଖିବାକୁ ମୋ' ମନର ଘାଇ···
ସୀମାହୀନ ଅସ୍ତନୁ ଫେଇବାକୁ ତୁମ ପ୍ରତିଚ୍ଛାୟା···
ସାଦନ କାମନା ଖାଲି, ପରିହତେ ରହିଅଛି ଶୋଇ,
ଉପରେ ଦେଖିଲି ମୋ' ମିଛ ସଫେଦ୍ କଲେଉର କାୟା

···ତେଣୁ ସଖି ! ଅମେ ଦୁହେଁ ଏ ସୃଷ୍ଟିର ନିଟୋଲ୍ କଳେଇ,
ସୁନା ଛୁଆ ତ୍ରଞ୍ଜ ପରି ସତ ନୋହୁଁ ଅମେ କେବେ,
ସଭ୍ୟତାର ବାତାୟନ ନିତି···ନିତି···ରଖୁଛୁ ସଜାଇ···

ବାଅନ

ସୁଦାମ ଚରଣ ପୃଷ୍ଟି

ରାସ୍ତା

ପିଚୁ ଢଳା ରଙ୍ଗରାସ୍ତା,
ରାତି ଅନ୍ଧ ସବୁଜ ଅଲୋକ—
ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅବା ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ
ଅମେ ସବୁ ବୁଲିବାକୁ ଯାଉଁ ।

ଅମର ଗତିକୁ ଡେଇଁ
ଏଇ ଯେଉଁ ବକ୍‌ସା ଚାଲିଯାଏ;
ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ ଲଳନାଟିଏ
ଝଲଝଲେ ଖିଲିଖିଲି ହସେ,
ଯଥା ଅବା ଅଯଥାରେ
ଅମେ ସବୁ ସେଅଡ଼େ ଅନାଉ

ଏ ଅଲୁଅ ପବନରେ
ଅମେ ସବୁ ଚାଲି ଚାଲି ବୁଲୁଁ;
କ'ଣ ଅବା ଯଦି ହ'ନ୍ତା
ଅମେ ଯେବେ ବୁଲୁ ବୁଲୁ
ମିଠା ମିଠା ସପନ ଦେଖନ୍ତେ ।

ଅମକୁ ବିରକ୍ତ କରି
ଯଦି କେହି କୁଷ୍ଠୀ,

ଚେତନ

ଆବା ଭିକାରୀ ଗୋଟାଏ
ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ଦାବୀ ନେଇ
ଆମଠାରେ ଅଳୁଡ଼ କରିବ,
ନିହାତ ସହଜ ଭାବରେ
ଆମେ ତାଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦିଅନ୍ତେ ।
ତା'ପରେ ସେ ଜାଣିଯିବ—
(ଆମେ ଖାଲି-ପକେଟର ଦଳ !
ଆଉ କିଛି ଅସୁବିଧା ନାହିଁ ।

ଆମର ଏ ଧଳା ଖୋଳ,
ସେଣ୍ଡ୍ରଲ ବା ହାଓ୍ୱାଇ ଚପଲ,
ସିଗାରେଟ୍, ଚଷମା ବା
ହାତଟିରେ ଘଡ଼ିଟିଏ ଥିଲେ,
ଆମେ ବେଶ୍ ଚାଲିଯିବା
କିଏସେ ବା ରହୁଛି ଅଚଳ !

ବରଂ ବେଶୀ ଭଲ ହେବ
ଆମେ ଯେବେ ରାସ୍ତାରେ ବୁଲିବା,
କିଛି କିଛି ଦେଖିବା
ବା ଦେଖାଇବା,
ଗପ ବି କରିବା
ନିହାତ ହାଲ୍‌କା ଭାବେ,
ଆମେ ଖାଲି ଟିକିଏ ବୁଲିବା ।

ଆମର ବୁଲିବା ଦେଖି
କେହି ଯଦି ଟିପ୍‌ପଣୀ ଦଇବ,
ବେଶୀ କିଛି ଯାଏ ନାହିଁ —
ରାସ୍ତାଟା ବା ନୁହଇ କାହାର !
ବଦଳି ଯେପା ଓ ପାଣି,
ମଳ ଧୂଳି ଏଠାରେ ଜମୁଚି ।
ଆମେ ଯାହା ଘରେ ଫେରି
ନିଜେ ନିଜେ ସାବୁନ ମାଖିବା !

ଆମେ ତ ନର୍ଦ୍ଦମା ନୋହୁଁ,
ରାସ୍ତା ଧରି ବହି ବହି ଯାଉଁ !
ଆମେ ବରଂ ଏଠି ବୁଲି
ନିଜ ନିଜ ଗୋଡା ଝୁଲାଉଚୁ,
ଏ ରାସ୍ତାର ଗତିପଥ
ଆମେ ବୋଧେ ନିରେଖି ଦେଖୁଚୁ !!

ଏ ଏକ ସହରୀ ରାତି—ଚୁପ୍‌ଚାପ୍, ଫୁସ୍‌ଫାସ୍ ରାତ,
ମେରୁ ପ୍ରଦେଶର ରାତି—ତା' ଭିତରର ଧଳା ଆଲୁଅ ଜଳେ
ବଲ୍‌ଗା ହରିଣ ଏଇ ଅନ୍ଧାରେ ବାଟ ଭୁଲିଯାଏ,
ତୁଷାର ବାଳିକା ହୁଏତ ପଡ଼ିଯାଏ ଏ ଆଲୁଅ ହାବୁଡ଼େ ।

ନଈ ଆରପାରିରେ ଯା' ରାତି ଥିବ—ଏ' ରାତି ନୁହେଁ,
ଚୁପ୍‌ଚାପ୍, ଫୁସ୍‌ଫାସ୍ ରାତି ଥିବ—ଏ' ରାତି ନୁହେଁ,
ଗୁପ୍ତ ଗଳା, ହସ ଖୁସି, ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ—ସବୁ କିଛି ଥିବ,
ନୀଳ ଜହ୍ନ ଫୁଟିଥିବ ସେ ରାତିରେ—ଏ' ରାତି ନୁହେଁ ।

ସେ ରାତିର ଗାଆଁ ଦାଣ୍ଡେ ନବମଲ୍ଲିକା, ଯାଇ ଓ ସୁଅଂଗ
ସବୁକିଛି ଫୁଲିଥିବ; ବୁଦାପାଖୁ ଝୁଣୁଥିବ ଆଲୁଅ ।
ଚପଳା କିଶୋରୀ ମନେ ଡରଥିବ, ମାଙ୍କ ମୁଖେ ହସ,
ଏ ରାତିରେ ରଚିବ ସେ ଜୀବନର ପହିଲି ସୁହାଗ ।

ଏ ଏକ ସହରୀ ରାତି ଏ ପାଖରେ ଧରା ଓ ଆକାଶେ,
ମୋତେ ଡରଲାଗେ, ବନ୍ଧୁ, ତୁମକୁ ବି' ଡର ଲାଗୁଥିବ;
କିନ୍ତୁ ଅମେ କହିବାନି—ଲାଭ କିଛି ନାହିଁ କହିବାରେ
ସହରୀ ରାତିରେ ଆମ ମନ କଥାକୁ କିଏ ସେ ବୁଝିବ ?

ସୋମନାଥ ମିଶ୍ର

ପ୍ରଶ୍ନବାଚୀ

ମମତାର ଶରଶେଯେ କୃଷ୍ଣର ଏ ସ୍ବୀକୃତ କାହିଁକି ?
ବିତୃଷ୍ଣାର ପଦାଘାତେ କୃଷ୍ଣର ଏ ବିକୃତି କାହିଁକି ?
କୃଷ୍ଣ ଯେବେ ଭଗବାନ, ଈଶ୍ବରର ଯଥାଂଶ ବିଶେଷ,
ମୃତ୍ୟୁ ତା'ର ହେଲ କିଆଁ, କୃତାନ୍ତ ନା' ଗଲେ ଦେଲା ପାଶ ?

ମରଣ କି ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ? କୃଷ୍ଣ ତେବେ ପ୍ରମତ୍ତ କାହିଁକି ?
ଗୋପାଙ୍ଗନା ପ୍ରେମେ ବଶ—କୃଷ୍ଣ ତେବେ ଲଂପଟ କାହିଁକି ?
ଗୋପାଳର ଗୋପାଳନ ସହଯାଏ ସମସ୍ତର ମୁମୂର୍ଷୁ ନିଃଶ୍ୱାସେ,
କୃଷ୍ଣ କିଆଁ ଅଧାମରେ ବାଇ ହୁଏ—ଦୁର୍ଦ୍ଦମ ବିଶ୍ୱାସେ ?

ଏ ଗୋଟାଏ ଛନ୍ଦହୀନ ଜୀବନର ବିଭ୍ରାନ୍ତ ସ୍ରୋତରେ
ମନ କିଆଁ ଖୋଜି ବୁଲେ ଚନ୍ଦ୍ରାତପ ତଳର ବିଶ୍ୱାସ ?
ମୃତ୍ୟୁମୁଖୀ ଜୀବନର ସାଂପ୍ରତିକ ପ୍ରେମର ପର୍ଯ୍ୟାୟେ
ମନ କିଆଁ ବହନିଏ ଅନନ୍ଦରେ କାବ୍ୟର ପ୍ରୟାସ ?

ଭାବନାର ଘନଚ୍ଛାୟା ଅବରଣେ ଏ ମନର ବିକୃତି କାହିଁକି ?
କାହିଁକି ଏ ସଂବେଦନ, ଅବେଦନ, ପ୍ରାଣ ଓ ପ୍ରଣୟ ?
କୃଷ୍ଣ ଯେବେ କଳା, ଏକ ସାମୟିକ ମାୟାର ବିଭୂତି,
ଏକ ତେବେ ମହାପାତ୍ର ମଣିଷର ପୁଲକ ନିଚୟ ।

ଅଣଷଠି

ଅମୃତ ସନ୍ଧାନ

ଚପଳ ଯେ ଛନ ଛନ, ଭଗ୍ନ ନୁହେଁ ମନର ଭଙ୍ଗୀ,
ହସ ଯା'ର ମନ୍ତ୍ର ଥିଲା ଚର୍ଯାପଦ, ଫୁଟୁଥିଲା ପ୍ରୀତିର ତରଙ୍ଗୀ,
ଅବସନ୍ନ ଅଙ୍ଗ ସିଏ ଲୁଣ୍ଠ, ଲୁଣ୍ଠ ମାଟିର ଅଙ୍ଗନେ,
ଲୁଟିନେଲା ଶାନ୍ତି କିଏ ଦୁର୍ବିସହ ଜୀବନ ଅୟନେ ?

ଗର୍ବ ଦେଇ, ଦେଇ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଯେ ଜଗାଏ ପୁଲକ କୁଅର,
ଅନ ପ୍ରାଣେ ଦିଏ ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ପବିତ୍ର ଯା' ପ୍ରୀତି ଉପହାର,
ଯା' ପ୍ରେମରେ ଜନ୍ମନ ମୁଁ, ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗ ମୁଁ ଭାରବାହୀ ପଶୁ,
ତାହାଙ୍କ ସ୍ମୃତିରେ ସିକ୍ତ ଗଢର ମୋ' ଜୀବନ ବିକାଶୁ ।

ଅପର ପାଇଁ କି ଜାଳି ତିଳ ତିଳ ଦେହ ଓ ମନକୁ
ଅନ୍ୟର ତୃପ୍ତିରେ ରତ, ତୁମେ ସେତ ମହୀୟସୀ ନାରୀ,
ପୁରାଣର ସତୀ, ସାଧ୍ୱୀ, ସହଯାତ୍ରୀ, ଉପାସିକା ସାଜ,
ଛିନ୍ନ ଗ୍ରନ୍ଥି ଧରଣୀରେ ପାରିବ କି ସରଗ ସରଜି ?

ରୁଦ୍ଧ ଏଠି ଶ୍ୱାସ ହୁଏ, ଅବରୁଦ୍ଧ ଆବେଗ ନିଚୟ,
ଅଭିମାନୀ ମନ ତା'ର ସ୍ୱାର୍ଥ ଅଣେ ଗ୍ରାସଇ ପ୍ରତ୍ୟୟ,
ତନ୍ଦ୍ରାରେ ଚୈତନ୍ୟ ହଜେ, ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ 'ମାଟିର ସନ୍ତାନ'
କାମନା ଉପାନ୍ତେ ରଚେ—ଯାହା ମୋ'ର 'ଅମୃତ ସନ୍ଧାନ' ।

ସ୍ମୃତିରେ ଗାଇବା ଜୟ

ତୁମକୁ ଦେଖିଲି ମୁହିଁ ସେ ଦିନର ନିସ୍ତବ୍ଧ ଓ ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ସକାଳେ,
ଚାଖିଲି ତୁମର ପଥେ ଆଶଙ୍କିତ ବିଧାନର ବିପତ୍ତି ବଢାଇ,

ମୁହୂର୍ତ୍ତି ଅଣିର ସତ୍ୟେ ଅଭିଭୂତ ଅନିଶ୍ଚିତ ଭବିଷ୍ୟତ ରଥେ
ସ୍ୱୀକାର ମୁଁ ଦେଇଗଲି ସାରଥିର ଚକ୍ର-ରଥ କାନ୍ଧ ।

ମାନିଲ କି ରାଜାଦେଶ ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ ବିଚ୍ଛେଦର ନିର୍ଜୀବ ପରଦା ?
ମାନିଲ କି କୁଷ୍ଠ ଅନ୍ଧ ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ବ୍ୟବଧାନ ଅନ୍ତର ବିସ୍ମୟ ?
ବଳିଷ୍ଠ ଇଚ୍ଛାର ସନ୍ଧି, ମୃତ୍ୟୁ ଅନ୍ଧ ଭୟଙ୍କର ତୁଚ୍ଛ ଯୂପକାଠ,
ସବୁ ଭାଙ୍ଗି, ସବୁ ଡ଼ୁରି ସମସ୍ତ ଘୋଷଣା କଲା ପ୍ରେମର ବିଜୟ ।୧

ରାଣୀର କପୋଳେ ଥାପି ନିଷ୍ଠା ଅଜ୍ଞ ବିଶ୍ୱାସର ଗୋଟିଏ ଫଳକ,
ଶିଳ୍ପୀ ମତୁଆଳ ହାତ ରଙ୍ଗିଗଲା ଭାସ୍କର୍ଯ୍ୟର ଶୋଣିତ ସଂସ୍ଥିତ,
ତୁଷ୍ଟ, କିନ୍ତୁ ବାଦସାହା ପାରିଲା କି ଦେଇ ଦଣ୍ଡ ରାଣୀ ଓ ଶିଳ୍ପୀରେ ?
କଳା ଓ କବିତା ମିଶି ରଚିଗଲେ ପ୍ରଣୟର ସତ୍ୟ-ସ୍ରୋତସ୍ୱତୀ ।୨

ମନରେ ଯାତନା ଦେଇ, କୁତ୍ସା ଦେଇ, ଅହଂକାର, ତିରସ୍କାର ଦେଇ
ସମସ୍ତ ଦୁର୍ବାର କାଳେ ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଦଏନା କି ତଥାପି ବିଶ୍ୱାସ ?
ପରୀକ୍ଷା ଓ ନିରୀକ୍ଷାର ଅନୁଷ୍ଠାନ ସ୍ୱାର୍ଥପର ଜିଜ୍ଞାସା ବିସ୍ମୟେ
ସ୍ମୃତିରେ ଟାଇବା ଜୟ—ସମାଧି ଟେ ଦେଇ ଅଜ୍ଞ ସବୁ ଅବିଶ୍ୱାସ ।

---

୧. କନ୍ୟା ମନ୍ଦାରମାଳାର ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଗୃହ ଶିକ୍ଷକ ବିଲ୍ହଣ ଓ ମନ୍ଦାରମାଳା ମଧ୍ୟରେ ରାଜା ପରଦାର ବ୍ୟବଧାନ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ; କାରଣ, ସେ କବି ଓ ସୁନ୍ଦର ଯୁବକଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରି ନଥିଲେ । ବିଲ୍ହଣଙ୍କ ଆଗରେ ମନ୍ଦାରମାଳାକୁ କୁଷ୍ଠରୋଗୀ ରୂପେ ଓ ମନ୍ଦାରମାଳା ଆଗରେ ବିଲ୍ହଣଙ୍କୁ ଅନ୍ଧ ରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ ।

୨. ରାଧାମୋହନ ଗଡ଼ନାୟକଙ୍କ 'ବିବି ଖାନୁନ୍ ଓ ଶିଳ୍ପୀ' କବିତା ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ('ଝଙ୍କାର', ପୂଜା ସଂଖ୍ୟା—୧୯୬୯) ।

ହରିପଦ ମେକାପ୍

ତୃଷ୍ଣା

ଜୀବନ ମରୁର କର୍କଶ ବକ୍ଷରୁ
ବାଲିଝଡ଼ ମାଡ଼ିଆସେ
ଏକ ହିଂସ୍ର ପଶୁ ପରି,
ସଖି ! ଯାହା ଆମ ଜୀବନକୁ ଶେଷ
ଅଶାନ୍ତ ବାୟୁର ଶିରା ପ୍ରଶିରାରେ
ପ୍ରବାହିତ କର ଧୂସର ରକ୍ତର ବନ୍ୟା ।

ସେଇ ମୃତ୍ୟୁ-ଚନ୍ଦ୍ରାତପ ତଳେ
ତେବେ ବି' ମୁଁ ଦେଖେ ସ୍ୱପ୍ନ
ତୁମର ନାଲି ପଲାଶ ଓଠକୁ,
ତୁମର କମନୀୟ ରୂପଶ୍ରୀକୁ ।

ସନ୍ତ୍ରାସର ଶଯ୍ୟା ତଳେ
ମୁଁ ଅନୁଭବ କରେ ତୁମର ଆଲିଙ୍ଗନ,
ମୃତ୍ୟୁକୂଳର ତାଣ୍ଡବରେ
ମୁଁ ଦେଖେ ତୁମର ଲାସ୍ୟ,
ଜୀବନର ଚେତଣ ଚହ୍ଲାରେ
ମୁଁ ଶୁଣୁଛି ତୁମର ଖିଲ୍ ଖିଲ୍ ହାସ୍ୟ ।

ମୃତ୍ୟୁ ସଦା ନିଶ୍ଚିତ,
ତଥାପି ମୁଁ ଚାହେଁ
ତୁମର ସାନିଧ୍ୟ,
ତୁମର କୋମଳ କୋଳରେ
ନେବାକୁ ସମାଧି ।
ମୁଁ ଚାହେଁ ବିଲୀନ ପୂର୍ବରୁ
ତୁମ ଓ ମୋ'ର ତଫାତ୍
କରିବାକୁ ଦୂର
ପ୍ରେମର ପବିତ୍ର ଶିଖାରେ ।

ଅବଶୋଷ

ଚନ୍ଦ୍ରର ମନସ୍ତାପ—
ଆକାଶରେ ଏକାଦଶୀର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା,
ତା' ମନବାଞ୍ଛାରେ
ସୂର୍ଯ୍ୟର ଏକ ଝାପ୍ସା ମୁହଁ ଦେଖିଲା,
କାରଣ ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଦୀପ୍ତିଠାରେ ଋଣୀ ।

ଝିଏ ସେଠି ପିଆନୋରେ ଖୋଲେ ବସି ଶବ୍ଦର ଲହର,
ତା' ମନ ଖରାପ,
କାରଣ ସେ ତା'ର ହଜିଲା ମନକୁ
ଶବ୍ଦର ଲହରରେ ପାଉନାହିଁ;
ପୋକଖୁଂଟା ଫୁଲଟି କାଲରୁ ବିମର୍ଷ—
ଏବେ ଗଣଆନ୍ଦୋଳନ ପରେ
ବିଳାସୀ ଭ୍ରମର ଆଉ ଗୁଞ୍ଜରୁନାହିଁ ବାହଘାସ୍ତ କଣ ।

ରେଣୁ

କାଚ-ପୁତ୍ତଳ

ଜୀବନର ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଏ ବାଲୁକା ପ୍ରାନ୍ତରେ
ଛୁଟେ ଯେବେ କଳକଳେ ଅଶାର ତଟିନୀ,
ଭାବାବେଗେ ଶୁଣଇଁ ମୁଁ ଚନ୍ଦ୍ରର ଗଗରେ
ଅହ୍ନକ ଗଡରେ କା'ର ନୁପୂର ସିଞ୍ଜିନୀ ।

ସଂସାରର ଦୁଃଖ, ଗ୍ଲାନି, କୁହେଳିକା ଭେଦ,
ଉଠେ ଶତ କଳ୍ପନାର ଧୂମ୍ରର ଶିଖସ୍ତା,
ଯା' ସ୍ୱପ୍ନରେ ଦୁଃଖ ମୋର ନିଅଇ ସମାଧି
ନୀଳ ସିନ୍ଧେ ସେ କି ନୁହେଁ ଏକ ସର୍ବିତସ୍ତ ?

କହୁ କି ପାରିବ, ବନ୍ଧୁ ! କିଏ ସେହୁ ଧୂର୍ତ୍ତା,
ଯା'ର ଛବି ହୃଦେ ହୁଏ ରତ ମୂର୍ତ୍ତିମତ,
କିଏ ସେ ଉର୍ବଶୀ ଅବା ମେନା ଶାପଗ୍ରସ୍ତା,
ଅଥବା ଭଞ୍ଜୀସ୍ତୁ ସୃଷ୍ଟି ସେ ଲାବଣ୍ୟବତୀ ?'

ବ୍ୟାଜ, ବ୍ୟାଜ, ବ୍ୟାଜ ମୋ'ର ଭାବନାର ଧାସ,
ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଉଚ୍ଛସି ଛଟେ ଲୁପ୍ତ ହଳାହଳ,
ନୁହେଁ ସେ ନନ୍ଦନ ବନେ ରୂପର ଅପ୍ସରୀ,
ସେ ଯେ କାଚ ପୁତ୍ତଳିକା ମୃତ୍ୟୁ ତା'ର ଫଳ ।

*